

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Факультет іноземної та слов'янської філології

Кафедра української мови і літератури

Бекетова Аліна Миколаївна

ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЕЗІЇ СЕРГІЯ ЖАДАНА

Спеціальність: 014 Середня освіта(Українська мова і література)
Освітньо-професійна програма: Середня освіта (Українська мова і література.
Англійська мова)

Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник

_____Л.М. Горболіс,

доктор філологічних наук, професор
кафедри української мови і літератури
« ____ » _____ 2021 року

Виконавець

_____ А.М. Бекетова
« ____ » _____ 2021 року

Суми 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЕЗІЇ СЕРГІЯ ЖАДАНА	6
1.1. Загальна характеристика творчості Сергія Жадана.....	6
1.2. Теоретичні засади дослідження особливостей творчості Сергія Жадана	12
Висновок до 1 розділу	21
РОЗДІЛ 2. ХУДОЖНЯ САМОБУТНІСТЬ ПОЕЗІЇ СЕРГІЯ ЖАДАНА	24
2.1. Особливість образів головних героїв в поезії Сергія Жадана.....	24
2.2. Своєрідність творчого стилю та основні мотиви в поезії Сергія Жадана	30
Висновки до 2 розділу	41
РОЗДІЛ 3. СПЕЦИФІКА ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ СЕРГІЯ ЖАДАНА В ШКІЛЬНІЙ ПРОГРАМІ	43
3.1. Вивчення основних складових поезії Сергія Жадана	43
3.2. Матеріали уроку до вивчення теми «Проблемно-тематична парадигма в поезії Сергія Жадана»	52
Висновки до 3 розділу	59
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70

ВСТУП

Актуальність теми. Українська література періоду ХХ-ХХІ століття є своєрідним феноменом сучасної української культури. Сергій Жадан є одним із найцікавіших письменників сучасного українського письменництва, стиль та культуру творчості якого пов'язують із основами постмодернізму в українській літературі. Його творчість тісно пов'язана з проблемами сучасного українського суспільства, проблемами, викликами та надіями. У своїй творчості С. Жадан уміло розкриває свої філософські погляди через призму символізації властивої для певного етносу.

Творчість С. Жадана, як одного з найцікавіших письменників сучасності, привертає увагу читачів його глибокими філософськими поглядами та багатогранністю. У своїй творчості С. Жадан уміло розкриває філософські та багатогранні погляди через призму символізації властивої для певного етносу. Неодмінною рисою мови С. Жадана є простота словникового запасу та багатство усного висловлювання, що змушує його письмо перетинати властиві межі літературної мови, не кажучи вже про величезну різницю між письменниками (традиціоналістами).

Усьому у нашому світі притоманна можливість, а радше особливість – здатність до еволюціонування. Усе навколо нас і ми також перебуваємо у постійному процесі змінювання (зростання, формування, навчання, удосконалення тощо). Найбільш здатна до цього людська особистість, суспільні відносини, канони та цінності. До цієї групи ми відносимо і освітню систему, адже вона повинна повністю відображати настрої та потреби людей.

Мета роботи – з'ясування особливостей та основних характеристик поезії відомого українського поета С. Жадана.

Виходячи з поставленої мети в даній дипломній роботі до виконання впливають наступні **завдання:**

- визначити теоретичні засади дослідження особливостей творчості С. Жадана;
- з'ясувати специфіку художнього відображення образів у поезії С.Жадана;
- висвітлити своєрідність манери письма та основні мотиви в поезії С.Жадана;
- описати доцільність ведення творчості С. Жадана у прогнозованому курсві шкільної програми з української літератури.

Предмет роботи – художня своєрідність поезії С. Жадана.

Об'єкт роботи - є поетична творчість С. Жадана як складова українського літературного процесу.

Методи дослідження. Для реалізації мети й завдань дослідження використовувалася сучасна наукова методологія. В основу методології дослідження було покладено системний підхід, специфіка якого полягає у розкритті цілісності об'єкта і механізмів, що забезпечують його дослідження, у виділенні різноманітних типів зв'язків складного об'єкта й об'єднання їх у єдину теоретичну картину. У роботі також задучено герменевтичний, біографічний, культурно-історичний методи, принципи рецептивної естетики.

Теоретичне значення дипломної роботи полягає в детальному та системному дослідженні питань, пов'язаних із поставленою тематикою в дипломній роботі, а також має узагальнюючий характер і містити власні висновки і рекомендації з предмету дослідження.

Практичне значення дипломної роботи полягає в тому. Що результати роботи можуть бути застосовані в шкільному та вузівських курсах української літератури.

Апробація результатів дослідження проводилася під час виступу на III Усеукраїнській студентській науково-практичній інтернет-конференції з "Сучасні тенденції та перспективи мовно-літературної освіти в Україні". Окремі положення роботи висвітлені в статтях: "Проблемно-тематична

парадигма поезії Сергія Жадана” (Актуальні питання філології та методології (Суми, 2020); “Своєрідність художнього моделювання образу Марії в збірці Сергія Жадана "Життя Марії"" (*Науковий потенціал дослідника: філологічні та методичні пошуки* (Суми, 2021).

Структура роботи. Наукова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел, що містить 67 посилань на бібліографічні джерела.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЕЗІЇ

СЕРГІЯ ЖАДАНА

1.1. Загальна характеристика творчості Сергія Жадана

С. Жадан — один із найвидатніших письменників сучасного літературного процесу. Учасниця групи «Czerwona Fira», лауреат премії «Бу-Ба-Бу» 1999 року. Поет видав книги «Różowa Degeneracja» (1993), «НЕП» і «Генерал Юдаш» (1994), «Cytat Książę (Вірші для закоханих)» (1995), *Pensi* (1998, укр.-нім.), “Переваги окупаційного режиму” (1999). «Кращі вірші *vergi vergi*» (2000) та «Історія культури на початку століття» (2004). Він є одним із найяскравіших представників неомодерністського дискурсу 90-х років, творчість якого близька до поезії М. Семенка, сьогодні його творчість розвивається у стилі постмодерністського авангарду [див. 4, стор 105].

Його вірші поєднують розчарування покоління, яке завершило ХХ століття, із естетикою золотої доби модернізму 1920-1930-х років. Лише небагато людей мають ігри розуму, які наближають до постмодерністського мистецтва 90-х років. У народних поезіях С. Жадан культивує плинність слів і прагне до реалістичного бачення поетичного комплексу рідного міста.

Є трагіко-сатиричний тон, узгоджений з поезією І. Франка, автор прагне знайти істину. Українська ментальність маргіналізована, переживається її пасивний консерватизм. На думку Б. Бойчука, поема С. Жадана «Життя – смерть» – це синтез усіх прийомів автора. Найбільше місце займає метафора смерті: смерть роздає дітям цукерки, люди відступають у тінь, щоб опинитися після смерті, а душа померлого пронизує простір по вертикалі [13].

Це метафізика філософії. Неможливо провести чітку межу між філософією і метафізикою. Примітна тема – ефемерна, переплетена з екзистенціалізмом («стебло, що ніде не росте»). Образи С. Жадана

інтровертні, дуже драгівливі та складні. Він використовує постмодерний стиль ігор, сюрреалістичні елементи.

У поетичних творах автор переважно виражає свої думки, почуття та асоціації через лаконічні вислови. У вірші «У цьому квадраті все дивним чином пов'язано» – авторський досвід і роздум мають таку ж виразну силу, як і внутрішнє. Такий твір називається роздумом і написаний під час рок-фестивалю «Тарас Бульба» за зразком інтимної лірики, де ліричний герой переживає чергове романтичне хобі [4, с. 106].

У вірші «Тут певно колись море...» думки переплетені зі сприйняттям асоціації навколишнього пейзажу – цей вірш написаний по дорозі додому – Луганської області. Виступи крейди свідчать про те, що там був колись морем, і фантазія поета чіпляється до глибини душі. «Музика, Рід» оригінальний вірш, лірика для медитації, що належить поетові, основна мотивація твору – розлука двох закоханих, які усвідомили світ, змінився від їхніх емоцій, відчуття:

«Як тепло тече через річку, «Місто», їхні душі ніби мають крила: «Все, що у нас-тільки ця висота», смуток відкладається в душі, і важко стримати: «Все з віями, сумний голос, плач, я кинув на вас «Автовідповідач», але «...ми зараз з тобою, і сніг інший падає...» – минуле залишає хороші спогади, розлука ще існує, а розуміння кохання залишилося в авторській душевний відбиток, важко позбутися присутності автора у творі, розповідь про пережиті почуття, передані лаконічною мовою, викликає прихильну симпатію до ліричного героя і до самого автора [4, с. 107].

Образність С. Жадана спочатку вигадувала та доречно описувала персонажів. Неможливо уявити без літературних творів С. Жадана, без його неповторної мови – специфічного ритму, хоча мова трохи грубувата, але на мелодійному рівні також є легкість і м'якість.

Неодмінною особливістю заданської мови є стислий словниковий запас і багате усне висловлювання, тому він Своєю писемністю перетинає

притаманні межі літературної мови, не кажучи вже про величезну відмінність від письменника – традиціоналіста [13].

Сергій Жадан з надзвичайним та особливим захопленням описує прородні явища, він на власні очі показує нам природу, тому варто шукати багато чудових описів і почуттів автора: наприклад таких як – повітряний потік, про який він пише в одному з своїх творів.

Попереду горизонт сяє білими високими будівлями, що відбиває червоне сонце, як розпечений баскетбольний м'яч, «Це змушує людей затамувати подих від контрасту, яким керується автор, він яскравий, як картина, і це змушує людей хотіти щоб заплющити очі й уявити це.

У пам'яті поет бачить порятунок культурної асиміляції: політичної, естетичної, історичної, соціальної, особистої. Пам'ять для нього – це покоління – потік свідомості, пам'ять фантазії і відчуття «духу часу». Історична пам'ять – символ особистості, творця, громадянина; «Сергій Жадан уважно склав у теплому і щирому тоні пам'ятний каталог, до якого увійшли знайомі з дитинства міські пейзажі та Музей побуту сміття Радянського Союзу.

Але реальністю минулого були вдячність і повага, а не зневажливе залякування, тому що там – глибоко в історії – криється таємниця синівської побожності, що дає силу і натхнення для сьогоденного життя» (Любов Березовчук).

Тому, як один із найвидатніших представників «дев'яностих», Сергій Жадан закликав до східної літературно-естетичної орієнтації як до джерела релігійного потенціалу – сили будувати сучасний світ, показуючи взаємозв'язок з «азіатською» теорією.

Сергій Жадан написав нову українську поезію. Нова сучасна українська поезія не має увійти в літературу, а має стати літературою. Зв'язок з минулим безнадійно втрачений: ні вишивки, ні трубочок калини, ні верби з чорнобривцями в подальших оновленнях немає. Немає передбачуваних формул, які існують у старих і застарілих країнах. Без пафосного

провокаційного виклику на кшталт бу-ба-біста він може лише претендувати на потужне, але дуже короткочасне явище у вітчизняному літературному процесі.

Вона ґрунтується на традиції української футуристичної поезії та продовжує її, поєднуючи її з основною західною субкультурою та контркультурними тенденціями, але, спираючись на концепцію постмодерну, вона вбудована (або адаптована) на українському ґрунті. Але з сутності цих елементів випливає унікальний дизайн, відзначений новим методом будівництва.

Особливо з великим захопленням Сергій Жадан описує у своїх творах природу, яку він бачив на власні очі. Треба шукати стільки гарних описів і почуттів автора: Фронт, на горизонті, сяє білими високими будівлями, а вгорі світить червоне сонце. , як гарячий баскетбол», у мене перехопило подих від порівняння, яким керується автор. Воно яскраве, як картина. Хочеться заплющити очі і уявити, що місце буде мовою.

Тому Сергій Жадан пройшов довгий шлях становлення письменника, намагався викладати і писати вірші, став учасником музичного колективу і досі пише прозу. Звісно, поезію та музику він не залишив, але оригінальність та інтерес його прозових творів приваблювали чимало читачів.

Але відчуття переживання – це невимовне хвилювання і краса, тому для ліричного героя-чоловіка «літки солодкі течуть», мабуть, у такий момент життя його внутрішній світ покращився і став мудрішим, Впевненим, росте душа. тихо, як тендітний очерет».

Коли хочеться сумувати і посміхатися водночас, це справді такий ніжний процес. Читаючи цей ліричний вірш, важко позбутися авторського відчуття існування у творі. Відверта розповідь про пережиті почуття, передана лаконічною мовою, викликає симпатію до ліричного героя, а тому – близьку автору.

Провідна думка поезії-почуття, прекрасна і благородна, не обмежена часом, не обмежена віком. Вірші Сергія Жадана – це ніби калейдоскоп

вражень, думок, почуттів, переживань, протистояння, опору. Він знову й знову шукав, прагнучи бути зрозумілим усім, бо молоде покоління по-різному дивувало зміни в суспільстві.

Тому Сергій Жадан пройшов довгий шлях становлення сучасного українського письменника періоду кінця XIX початку XX століття, намагався викладати і писати вірші, став учасником музичного колективу і досі пише прозу. Звісно, він не залишив поезії та музики, але прозові твори настільки оригінальні та цікаві за своєю суттю, що захоплюють багатьох читачів на даний момент. І тепер ми знаємо Сергія Жадана, як прекрасного письменника – прозаїка [15, с. 80].

У віршах автор переважно виражає власні почуття та мимовільні асоціації, обирає прості способи вираження, доносить їх до читача через поетичне споглядання. Здається, якщо авторський досвід і роздуми не інтегрувати у вірш, то різкого вислову не буде.

Це очевидно, наприклад, у вірші «Всі чудеса на цьому майдані пов'язані...» Такий твір називається роздумом, тому маємо зразок інтимної лірики, написаний на рок-фестивалі «Тарас Бульба». у Дубенському замку, де ліричний герой пережив чергове романтичне захоплення.

Такого роду рефлексія переплітається зі сприйняттям навколишнього пейзажу, спостерігається також у вірші «Може бути колись море...», коли «нереальність пронизує реальну сторону». Час. Вірш написано «По дорозі додому». З крейди стирчать пейзажі його рідного міста (Луганська область), що нагадує людям, що тут був старовинний океан, він співав і запрошував разом із ним пофантазувати.

У вірші «З чого все почалося?..» поет зміцнює віру своїх коханих у силу почуттів, стверджуючи, що «за нагоду треба разом / заснути /, зламати лави ворога за можливість разом / прокинутися» [30, 80].

Серце поета відчуває і погляд бачить, що в природі птахів тримають на небі вірою, а риб у річці – ніжністю, щоб життя природи було непорушним. Взагалі, «оцінюючи вміння любити / ніби вищу здатність» [30, 80], він

відображає непереможність життя через смерть. Так само, як любов долає ненависть, а віра формує громадянство, пам'ять визначає сутність національної ідеї.

Поезія С. Жадана – явище, яке раніше не досліджено й навіть не окреслено за змістом (є образ художника «відповідного» віку, що перевищує його поріг – Експериментуйте, аналізуйте творчість тощо).

Зрозуміло, чому критики використовують прийом зіставлення цих віршів із їх протилежністю, заганняючи їх авторів у тісне коло «попередників», «наставників» і «нащадків». Поки що єдиною концептуальною працею, присвяченою творчості С. Жадана, є стаття Л. Березовчука «Зруйнування Єрусалима».

Автор не лише розглянув (хоч і не дуже) свої вірші, а й побудував бачення Задан-поета-апостола-ультуртрегера? -? -? У контексті 1990-х років (див. «Листи та дії») немає особистого захоплення справжнім автором.

Книги Сергія Жадана, які ми маємо нагоду читати («Цитатник», «Генерал Юда», «Пепсі» та ін.), стильно забарвлені: автор численних збірок, які він видає, пропонує широкий спектр творів різних епох та різноманітні поетичні уподобання.

Збірка «Цитатник», що вийшла у видавництві «Смолоскип», багата на фрагменти різного типу авторського «Я» і може бути порівняна з соборною: вона позбавлена внутрішньої цілісності й організована лише фактом існування через видавництво. Опублікована двома мовами (українською та німецькою) збірка поезій «Пепсі» разом із Вальтером Загоркою також дає відчуття зламу, непослідовності у поетичному світі Жадана.

До інтимно-медитативних текстів поета належить оригінальний вірш «Музика, очерет...» (зі збірки «Балади війни і реконструкції», 2001). Основний мотив твору – розставання двох закоханих молодих людей, які зрозуміли, що світло навколо них змінилося разом з їхніми почуттями, а сморід був «як тепло через ріки, міста» і душі окрилилися: «Все це було б. – тільки ця висота».

Минула година, а дивне й прекрасне почуття зникло, ліричний герой стверджує: «Потяг твоїх химер не перестає бігти...» І смуток оселяється в душі, важко стримати: твоя машина- оповідач. Скільки триває ця розлука? Важко відповісти, бо зараз «різний сніг падає», «поспішають укриття».

1.2. Теоретичні засади дослідження особливостей творчості Сергія Жадана

Творчість Сергія Жадана, як одного з найцікавіших письменників сучасності, привертає увагу читачів його глибокими філософськими поглядами та багатогранністю. У своїй творчості Сергій Жадан вміло розкриває свої філософські та багатогранні погляди через призму символізації властивої для певного етносу [19, с. 147].

Його вірші поєднують розчарування покоління наприкінці 20 століття з естетикою золотого століття модернізму з 20-х до 30-х років. Лише декілька людей володіють інтелектуальною грою, наближаючи її до постмодерного мистецтва 90-х. У громадянській поезії автор виховує мовну плавність і прагне до реалістичного погляду на поетичний комплекс батьківщини:

«Нарешті розминаємо ніжки, на руках розсол – синьо-кривавий. Що за нами? «Але нічого насправді – лише хрести та ковдри, залишені». [13].

Його картини інтровертні, глибоко драгують і складні. Як професійний лінгвіст, С. Жадан використовує ігри в стилі постмодерну, навіть із сюрреалістичними елементами. У віршах автор переважно коротко висловлює свої думки, емоції та асоціації.

У вірші «На цьому майдані все чудово пов'язано» переживання та роздуми автора настільки ж виразні, як і їх близьке відчуття. Такий твір називається рефлексією і зустрічається на рок-фестивалі «Тарас Бульба» у Дубенському замку, де ліричний герой пережив чергову романтичну пристрась [19, с. 150].

Роздуми, переплетені з асоціативним сприйняттям навколишніх краєвидів, можна спостерігати і у вірші «Там мало бути море...» – вірш написаний дорогою додому – краєвиди рідного краю – Луганська з крейдовими вставками говорять про те, що колись були моря, фантазія поета чіпляється до глибини душі.

«Музика, очерет...» – оригінальний вірш, що належить до медитативних текстів поета, основна тема твору – розлука двох закоханих, які усвідомили, що світ змінився завдяки їхнім почуттям, відчули: «Як теплі ріки, міста. течить», їхні душі стають немов крилатими:

«У нас був тільки цей ріст» і в душі оселяється смуток, важко стриматися. Випадає черговий сніг...» – минулі почуття залишили прекрасні спогади, розлука залишилася, а розуміння кохання залишило слід в душі автора і самого автора у творі, розповідь про пережиті почуття, передані лаконічною мовою, викликає прихильну симпатію до ліричного героя і до самого автора [13].

Неможливо уявити літературну творчість С. Жадана без його характерної мови – специфічний ритм, з риторичними зворотами, повторми та перепитуваннями : «Чим цікавиться сучасне мистецтво ?/ В тій дірі, в якій воно опинилось, сучасне мистецтво / цікавиться виключно чорно – білими каточками, / на яких сфотографовані наші легені – діряві, / наче вітрила китайських / риболовецьких / човнів», також присутня на мелодійному рівні легкість, та м'якість тексту, не зважаючи на деяку брутальність мовлення [13].

Неодмінною рисою мови Жадана є простота словникового запасу та багатство усного висловлювання, що змушує його письмо перетинати властиві межі літературної мови, не кажучи вже про величезну різницю між письменниками (традиціоналістами).

С. Жадан показав нам природу своїми особливими очима, і нам ще доведеться шукати стільки красивих описів та почуттів автора: повітряний

потік. Попереду, на обрії, блискучі білі багатоповерхівки, сяючі червоним сонячним світлом, немов пристрасний баскетбол.

На відміну від романтизму, який орієнтований на внутрішній світ людей, основною проблемою реалізму є взаємовідносини між людьми та навколишнім середовищем, а також вплив соціального та історичного середовища на формування духовного світу (персонажів) особистості. Замість інтуїтивного світогляду в літературі вперше була запропонована теорія пізнання-аналізу, а типізація дійсності визначена як універсальний спосіб художнього узагальнення [13].

С. Жадан – сучасний український реаліст. Має чудові поетичні твори. Реальність, яку ми бачимо у творчості письменника, можна прослідкувати ще в не дуже далеких 90-х. Ми ввійшли в зайняте життя молодих людей тієї епохи. Ми були сповнені їхніх труднощів і щастя, і ми дізналися, що вони насправді були дуже талановитий. З молодих людей вони хочуть кращого життя, вони хочуть справжнього життя, справжньої сім'ї.

Сучасна українська література як ніколи різноманітна за жанром і тематикою. З'являється необмежена кількість нових авторів, і кожен по-своєму цікавий. Розглядаємо особливості творчості одного із сучасних українських письменників ХХ століття – Сергія Жадана.

Російська та українська критика справедливо відокремлює поезію Сергія Жадана від його бурхливої громадської діяльності та притаманного йому публічного виступу. Класика, естрада, авангард у поезії Жадана освоюються не як літературний, а як життєвий досвід.

С. Жадан сказав це так: «Я вважаю, що досвід – це найголовніше, заради чого ми тут. Тобто його накопичення, його правильне формування та розуміння цього досвіду. Подорож – це найпряміший, найпростіший і найнадійніший спосіб отримати цей досвід».

Важливою складовою поезії С. Жадана, як представника поезії кінця 90-х має свої особливості, а головне це все виявляється у використанні постмодернізму та тягучості до певної символіки, яку поет часто використовує

у свої творчості. І саме це виступає тим унікальним явищем в поезії С. Жадана, який є представником епохи поезії 90-х.

Постмодерністська поезія Жадана є найактуальнішою тенденцією сьогодення, оскільки показує відображення суспільних умов у її справжніх проявах. Творчість Жадана є яскравим зразком постмодерністської поезії, що відображає реальне життя та щоденні проблеми.

Неможливо переоцінити вплив творчості цього письменника на викладання його філософії, хоча водночас його погляд на дійсність неймовірний. Поезія С. Жадана дуже багатогранна, як і сам письменник [36, с. 7]

Поезія С. Жадана має незліченну кількість аспектів: соціальні аспекти, психологічні аспекти, з точки зору дослідження тексту-лінгвістики (метафори, характеристики «мовлення», композиція, архітектура, красиві описи), політичні аспекти, релігія, лірика та багато інших аспектів, тобто стільки багатогранної та неоднорідної літератури, стільки аспектів, які впливають на літературний процес, безумовно, актуальні для сучасних досліджень.

Автор є майстром, щоб зробити читачів одержимими найдрібнішими деталями певного персонажа, і цей персонаж з'являється, коли він вирішив розповісти про неї. Важко уявити, що персонаж, описаний Сергієм Вікторовичем Жаданом, такий красномовний, детальний і навіть еротичний. Для того, щоб повністю зрозуміти почуття читача, його розуміння того, що там відбувається, навпаки, у книгах та його працях, передається читачу свої відчуття, своє розуміння того що там відбувається.

Наприклад, у складі збірника «Життя Марії» визначається віршами, які можна поділити на такі тематичні групи. Перший - це опис священних факторів усього національного об'єднання. Другий - це розкриття сили і значення любові як символу до життя. Третій – це зображення жертв російської військової агресії в Україні і розкриття різних злочинів проти українського народу. Відповідно, поет наповнює національну ідею,

спрямовану на об'єднання цих націй, християнськими цінностями, які протягом багатьох століть були визначальними для українського менталітету – вірою, любов'ю і пам'яттю.

Збірка була виразом поетичного болю, що український конфлікт на сході України став черговою зоною негараздів для світової спільноти і, на думку європейських аналітиків, «може бути відтворений як спецоперація зі знищення державності» [29, 21].

У першій групі віршів блюзнірський рівень життя українців у гібридній війні – мета агресора – розпалити ворожнечу й агресію один проти одного між українцями, які, поступово деморалізовані в кровопролиті, звикли до жорстокості й смерті, забули про вірність власне духовне коріння та зобов'язання зберегти для нащадків незайману територію своєї держави. Зважаючи на неефективність спроб міжнародних інституцій та української дипломатії знайти вихід для України в ситуації морального занепаду, поет вдається до пошуку святих чинників національної єдності.

У вірші «Діти наші Марія ростуть, як трава...» введена християнська міфологія спасіння і заступництва. Марія та її Син намагаються припинити суперечку між українцями, вони поділяють їхнє заступництво, свою просвітницьку місію. Марія – з нами, з тими, хто не сумнівався у своїй приналежності до української нації, залишився вірним Україні. Богородиця підтримує нас, не дає впадати у відчай. Покликання її Сина набагато складніше, тому через мою недалекоглядність ми навіть засумнівались у правоті його вчинків. Він зрікся своєї Батьківщини і рідної держави разом з тими, хто зробив страшну помилку і обрав майбутнє у важку і важливу для України хвилину: «...завжди серед чужих, / дітей своїх виховує, з їхніх жінок сміється» [27, 9].

Внутрішні лінії напруженості між східним регіоном України та рештою регіону настільки сильні, що існує ризик поширення хаосу до повного самознищення. Ми готові прийняти на вічне заслання не тільки бунтівників,

сепаратистів і всіх, хто залишився на їхній території, а й самого Спасителя: «Нехай виведе їх і забере...» [30, 9].

Читач отримує оновлену характеристику біблійного Мойсея, завершуючи просвітництвом народу, бажанням повернення духовних лідерів нації: «Нехай повернеться пізніше, щоб спасти / якщо не нас, то хоча б дітей наших» [30, 9].

Біль С. Жадан за майбутнє України втілює образ її дітей, що «росли, як трава» [30, 8], бо ніхто не почав їм пояснювати, наскільки важливо займатися збереженням свого духовного походження. Йдеться про дітей шахтарів з Донбасу, для яких кримінальна влада знайшла для них нову фальшиву державу. Особливо трагічно поет подає образ біженців у вірші «Візьми лише найголовніше...». Етимологію цієї принизливої детермінанти нової епохи художник пояснює, вписуючи в ці нові маргінальні особистості, всю глибину болю яких він намагається висловити словами: «Ми з вами біженці. Нам з тобою всю ніч бігати /... тікати від собак, спати серед волів» [30, 14].

Військові маркери нагадують середньовічні реалії, коли ти втрачаєш усе, що пов'язувало тебе зі стабільністю, оточений цвинтарною тишею та смертю, образи якої є одними з найяскравіших у колекції.

Розташування віршів у збірці нагадує поєдинок на смерть. На думку поета, ненависть і смерть можуть подолати об'єднання українського народу, що стане проявом божественності в українському житті.

Любов і милосердя як християнські категорії актуалізує міфологія заступництва Богородиці та її Сина. Так, образ Спасителя постає у вірші «Чого не побачиш на цих станціях...» [30: 16-17].

Вірш можна розглядати як своєрідну поетичну молитву, що зміцнює віру українців у те, що він завжди був з нами і є з нами. Поки відкриті залізниці, поки люди діляться хлібом і молоком серед жаху і смерті, надія на порятунок не зникає. Поки у нас залишилася хоча б одна Марія, поетам є сенс писати книжки і захищати всіх нас, навіть якщо в нас немає сил,

«країну, в яку ніхто не вірить, і мову, яку вони інакше ніде не розуміють» [27, 25].

Віра породжує сакральне почуття – «розірваний солодкий полум'я твого громадянства» [30, 25] – аргументує поет у вірші «Не розумію після, не бачу раніше...».

Як людина, яка народилася і живе сьогодні на Сході України, дуже важливо, що Жадан поділився досвідом драматичних подій східних українців та їхнім внутрішнім усвідомленням того, що Донбас і Схід України відокремлені від решти країни. І робить він це не для того, щоб виправдати таке усвідомлення, а щоб повідомити про його існування, тому що з появою достовірної інформації маніпулювати свідомістю людей стає важче.

На думку митця, доля українців зміниться, якщо ми змінимо сприйняття патріотизму, адже немає регіонального патріотизму – львівського, полтавського, донецького чи харківського: коли зміниться усвідомлення їхнього патріотизму. Регіональний патріотизм треба подолати. Батьківщина не обмежується кварталом, адже українці часто ховаються за своїм селом, вздовж своєї вулиці. Дійсно, така дуже зручна позиція дозволяє уникнути процесів, що відбуваються з країною [26].

Головними християнськими цінностями в майбутньому будуть головні християнські цінності – любов, віра і пам'ять.

У вірші «Слова, якими можна все пояснити, завжди прості...» поет демонструє майстерність лаконічної афоризми для визначення філософського сенсу життя. Незважаючи на всі свої страхи, він не песиміст, тому що ми мали достатньо можливостей зрозуміти, що «смерть не змінює звичок і смаків», «Бог ховається у великому», «вигнання не позбавляє віри» та «життя є все ще викликає захоплення» [27, 112].

Для поета кохання завжди є синонімом життя. У збірці «Žycie Maryi» вірші про кохання особливо ліричні й ніжні, вони оповиті непереможною переконаністю автора, що «життя має тривати й тоді, коли триває війна», як у вірші «Давай, скажи їй щось, зупинись. ...» [30, 41].

У своїй поезії С. Жадан і досі вбачає цінність позитиву в звичайній потворній дійсності і досить добре ставиться до Марусі, навіть з певною симпатією: хтось завжди смішний, навіть якщо це Маруся, не пам'ятає твого імені.

Що вона з нею зробила. Він боїться, точніше не любить самотності, він десь глибоко в серці і ніби прив'язаний, що готовий ділити ліжко «навіть з Марусею», ця самотність і розчарування в суспільстві, розчарування в якихось високих речах і щасливий випадок, глухий реалізм у нотках меланхолії: як думають деякі люди, а є наймасовіші та дивовижні шматочки щастя, хоча насправді нічого немає, ось що я впевнений скажу «Відчуття повного розчарування, яке зруйнувало мислення частина мозку». Реальність жорстока. Жадан не приховував цього, а натомість підкреслював це і сподівався, що ми зрозуміємо це повністю.

Невід'ємною рисою мови в поезії С. Жадана є простота словникового запасу та багатство усного висловлювання, що змушує його письмо перетинати властиві межі літературної мови, не кажучи вже про величезну різницю між письменниками (традиціоналістами) [23, с. 6].

Сергій Жадан показав нам природу своїми особливими очима, і нам ще доведеться шукати стільки красивих описів та почуттів автора: повітряний потік. Попереду, на обрії, блискучі білі багатоповерхівки, сяючі червоним сонячним світлом, немов пристрасний баскетбол.

Жадан використовує традиційний семантичний фундамент символів у своїх віршах, щоб надати йому зміст свого особистого авторства, що значно розширює та збагачує смислове поле використаної образної символіки. У віршах Сергія Жадана найпоширенішим є термін «птаха».

М. Костомаров наголошував, що при вивченні символічного значення птахів необхідно звернути увагу як на «фізичні їх якості із застосуванням до подібних рис народного характеру», але й на «пташину магію», тобто намагання зрозуміти своє майбутнє і відправити його рідним та близьким.

С. Жадан ніби недовіряє читачам у своїх віршах, погоджується з тим, з чим не слід погоджуватися, губиться в оригінальних новинах, губиться в жаху ігрової місії і врешті втрачає дію. Так, інтернати: старі й малі, жінки, сироти, хворі, але є і бродячі собаки, які з'являються кожні п'ять-десять сторінок, і погоджуються з тими, кому «не соромно» раз у раз.

Таким чином, Сергій Жадан у своїй поезії міфологізує час і дає своїм героям можливість «вийти» з радянського минулого в контексті сучасного повсякденного життя. Його поезія має на меті знайти «інший» шлях знайти себе, шлях уникнути кризи, спосіб не втратити людяність, спосіб просто бути людиною. Через призму людського інфантилізму вона вдається до способів її реінкарнації, зіставляючи час, людей і цінності.

Найвідоміша поезія С. Жадана:

1. Добре, добре, знищуй листи.
2. Тому що ніколи тебе не вирвеш.
3. Перші дні листопада.
4. Птах уночі забивається до кімнати.
5. Можливо, я просто не вмю передати все це.
6. Що вона потім робила, куди пішла.
7. Навіть якби ти покинула ті місця.
8. Що ти будеш згадувати про ці часи?
9. Коли вона повернулась.

Саме ця поезія, зробила С. Жадана, одним з найвідоміших в сучасній українській літературі поетів, його поезія за твердженням багатьох літературознавців поглинає до шлибини душі читача, затагуючи його у світ поезії С. Жадана. Ми можемо стверджувати, що саме С. Жадан є справжнім майстром слова, який вмів підприє слова для своєї поезії, та передає їх на аркушах, що у свою чергу робить письменника унікальним у своїй сфері та справжнім майстром слова.

На даний момент поезія С. Жадана перекладається і за кордон, нещодавно вийшов переклад поезії «Headphones», який був опублікований в

New York Times Magazine. Це говорить нам про те, що поезія С. Жадана є відомою і поза межами України.

Висновок до 1 розділу

Отже, на основі проведеного нами дослідження в даному першому розділі, попередньо проаналізувавши весь вище викладений матеріал, ми можемо зробити наступні висновки:

Особливо з великим захопленням Сергій Жадан описує у своїй поезії природу, яку він бачив на власні очі. Треба шукати стільки гарних описів і почуттів автора: Фронт, на горизонті, сяє білими високими будівлями, а вгорі світить червоне сонце. , як гарячий баскетбол», у мене перехопило подих від порівняння, яким керується автор. Воно яскраве, як картина. Хочеться заплющити очі і уявити, що місце буде мовою.

Тому Сергій Жадан пройшов довгий шлях становлення письменника, намагався викладати і писати вірші, став учасником музичного колективу і досі пише прозу. Звісно, поезію та музику він не залишив, але оригінальність та інтерес його прозових творів приваблювали чимало читачів.

У поетичних творах автор переважно виражає свої думки, почуття та асоціації через лаконічні вислови. У вірші «У цьому квадраті все дивним чином пов'язано» – авторський досвід і роздум мають таку ж виразну силу, як і внутрішнє. Такий твір називається роздумом і написаний під час рок-фестивалю «Тарас Бульба» за зразком інтимної лірики Дубенський замок, де ліричний герой переживає чергове романтичне хобі

Образ у поезії С. Жадана вперше вигадав і адекватно охарактеризував персонажів. Член групи «Czerwona Fira», доктор філософії, лауреат премії «Бу-Ба-Бу» 1999 року. Поет видав книги «Różowa Degeneracja» (1993), «НЕП» і «Генерал Юдаш» (1994), «Книга з цитатами (вірші для закоханих)» (1995), «На пенсію» (1998, укр.-нім.), «Вигоди від окупаційного режиму» (1999), «Кращі вірші veri veri ...» (2000) і «Історія культури на початку

століття» (2004). Він є одним із найяскравіших представників неомодерністського дискурсу 90-х років, творчість якого близька до поезії М. Семенка, сьогодні його творчість розвивається у стилі постмодерністського авангарду.

«Творчість яскраво прикрашена постмодерністською грою слів та їх значень. Автор цілком оригінально розуміє Україну та світову історію і сприймає нашу сучасність унікально. Кожен пише свої слова: Це я, таким я бачу навколишній світ, живу поруч з тобою і теж з дитинства

Реальність жорстока. Жадан не приховував цього, а натомість підкреслював це і сподівався, що ми зрозуміємо це повністю та усвідомимо важливість творення добра в сучасній реальності, для подолання жорстокості, якою повинно існувати усе людство в сучасному світі, великих винаходів, технологій та інтернет життя.

Сучасна українська література як ніколи різноманітна за жанрами та тематикою. Нових авторів необмежена кількість і кожен по-своєму цікавий. Розглядаємо особливості творчості одного із сучасних українських письменників ХХ століття – Сергія Жадана.

Постмодерністська поезія С. Жадана є найактуальнішою тенденцією сьогодення, оскільки показує відображення стану суспільства в його актуальному прояві. Творчість С. Жадана є живим зразком постмодерністської поезії, що втілює реальне життя з його побутовими проблемами.

Ми можемо стверджувати, що саме С. Жадан є справжнім майстром слова, який вмів підбирати слова для своєї поезії, та передає їх на аркушах, що.

Творчість Сергія Жадана, як одного з найцікавіших письменників сучасності, привертає увагу читачів його глибокими філософськими поглядами та багатогранністю. У своїй творчості Сергій Жадан вмів розкривати свої філософські та багатогранні погляди через призму символізації властивої для певного етносу

Його вірші поєднують розчарування покоління наприкінці 20 століття з естетикою золотого століття модернізму з 20-х до 30-х років. Лише декілька людей володіють інтелектуальною грою, наближаючи її до постмодерного мистецтва 90-х.

Слід зазначити, що ми можемо визначити незліченні аспекти поезії, створеної С. Жаданом: соціальний, психологічний аспект, в області тексту дослідження – філологічний (метафорична, риси «мова», композиція, архітектура, краса, опис, діалектизми та ін.), аспект політичний, релігійний, поезії письменника, і багато іншого, тобто, так багатогранне і гетерогенна література, яка впливає на багато аспектів літературного процесу, безумовно, відношення до сьогоденного дослідження.

РОЗДІЛ 2

ХУДОЖНЯ САМОБУТНІСТЬ ПОЕЗІЇ СЕРГІЯ ЖАДАНА

2.1. Особливість образів головних героїв в поезії Сергія Жадана

У своїй поезії С. Жадан міфологізує час і дає своїм героям можливість «вийти» з радянського минулого в контексті сучасного повсякденного життя. Його тексти спрямовані на те, щоб знайти «інший» шлях знайти себе, спосіб уникнути кризи, спосіб не втратити людяність, спосіб просто бути людиною. Через призму людського інфантилізму він вдається до способів його реінкарнації, зіставляючи час, людей і цінності.

Дуже часто в поезії С. Жадана головний герой сягає того рівня розпачу, який можливий тільки в складних життєвих умовах: «Нікого не шкода». Бо якщо почнеш жаліти в першу чергу себе і всіх навколо – серця й душі не вистачить, розклеїшся, впадеш у розкисле болото відлиги, ридатимеш, та так, зрештою, і сконаєш, доки бродячі пси не роздеруть твоє тіло. Треба зібратися і йти далі, навіть коли ти не солдат, а всього лише шкільний вчитель, що рятує свого племінника.

Слід зазначити, що в поезії С. Жадана на головного героя досить часто припадає максимум «екранного часу», тобто йому, розкриттю його дій та рішень (і опису наслідків цих дій та рішень) присвячено більшість сцен в поезії. І – третя основна ознака – від дій головного героя залежить результат головного конфлікту та/або вирішення центрального завдання всієї історії, досягнення найважливішої цілі, що робить поезію С. Жадана унікальною у своїй сфері.

Найчастіше, щоб визначити, хто в книзі головний герой досить поставити просте запитання: про кого це все написано? Але, звичайно, краще ставити його не собі, а першим читачам рукопису: вони зможуть бути набагато об'єктивнішими!

Сам автор може й помилитися – наприклад, коли тяжко намучився з прописуванням всіх особливостей характеру основного персонажа, витративши на це найбільше годин роботи над чернеткою, а за фактом виявилось, що перипетії друзів та супутників головного героя і веселіше вийшли, і більше місця у книзі займають чим основний сюжет.

Що стосується опису та характеристики другорядних героїв в поезії С. Жадана, то у другорядного героя є і своя передісторія, яку досить докладно дізнаються читачі, і свої проблеми, свій «біль», з яким він намагається впоратися, адже Сергій Жадан у своїх романах приділяє значну увагу передісторії другорядних так і головних героїв, для кращого ознайомлення їх з читачами.

Ці проблеми можуть бути як безпосередньо пов'язані з ходом основного сюжету, так і бути центром конфлікту побічної сюжетної петлі. І третя ознака: у міру вирішення своїх особистих проблем другорядний герой теж змінюється, хоч і меншою мірою, ніж головний. Він може щось зрозуміти про себе, придбати якусь нову якість, відкрити в собі нову здатність або просто стати кращим, ніж був. Зміна - хоча б найменша - обов'язкова, щоб вважатися справжнім героєм.

З цього погляду – необхідності явної зміни, розвитку – епізодичних героїв можна поплутати зі статичними персонажами. Чому? Адже розвиток таких героїв, найчастіше, надто повільний – не від сцени до сцени, а від книги до книги. І це, до речі, одна з характерних рис епізодичного героя. Зазвичай до такого рівня «доростають» епізодичні персонажі, яких автор задіє у кількох книгах циклу.

Однак автор досить детально описує ці усі події у своїй поезії, в оточенні яких знаходить головний герой. За допомогою цього детального опису усі навколишні елементи відображаються в тонких відмінностях, і читачі отримують можливість визначити місце всіх подій.

Аналізуючи в загальному образи головних героїв в поезіях Сергія Жадана ми можемо простежити, те, що видатний письменник сучасності

старається переплітати образи головних героїв з буремними дев'яностими, а саме пов'язаного з алкоголем, дівчатами, розвагами, кримінальними відносинами та повноцінною безвідповідальністю, яка супроводжувала представників цього світу протягом цілого їхнього життя.

Ми можемо також простежити і те, що всіх героїв об'єднує в поезії Сергія Жадана, а саме:

По-перше, як неважко помітити, всі вони з'являються «у кадрі» час від часу і в цілому не більше 4-5 разів на книгу, а то й на всю серію книг.

По-друге, вони чітко прив'язані або до конкретної локації, або до конкретної ситуації (а часом і до того, і до іншого) і з'являються для того, щоб дати головного героя щось нове. Це може бути нова інформація, нова можливість, нова якість чи здатність, а іноді й нове нагадування про щось важливе. Це їхня властивість якраз і доводить, що споконвічно епізодичні герої з'являються в історії як «статисти» (див. статтю «Статичні рольові персонажі»).

По-третє, кожен має чіткий і цілком зримий, об'ємний образ, і навіть яскрава риса чи особливість характеру, завдяки яким ці епізодичні персонажі запам'ятовуються читачеві.

Слід також і згадати про жіночі образи в поезії Сергія Жадана, який відводить для жіночих образів особливе місце у своїй творчості. На перший погляд поезія Серія Жадана видається чоловічою та жорсткою, але в ній знаходиться місце для жінки. Сергій Жадан у своїх описах образу жінки заторкує усі деталі, від зовнішніх характеристик до особливостей характеру, переживань, життєвих поглядів та цілей.

Образ дівчини у поезії Сергія Жадана є образом золотої молоді періоду 90-х. Описується і проблеми з алкоголем і позашлюбні походеньки, місцями і недостатньо адекватне та розумне мислення зі сторони молодої дівчини, яка пов'язла в цих пороках.

Ми можемо стверджувати що образ жінки в поезії Сергія Жадана, оскільки за допомогою жіночих образів, він старається передати певні думки, переживання та характеристики певних періодів.

У широкому значенні до епізодичних персонажів в поезії С. Жадана можна віднести всіх людей, що з'являються в поезії Сергія Жадана, що стоять десь між безликим натовпом і другорядними героями. Такі персонажі, як правило, мають особисте ім'я та/або прізвище та виконують значну роль у сюжеті.

Але, на мій погляд, вони недалеко пішли від «статистів», яких у старих п'єсах позначали номерами: наприклад, коли героя зупиняла на дорозі зграя розбійників, то персонажів, що подають репліки, іменували «Розбійник 1», «Розбійник 2» і так далі. Писати яскравих епізодичних персонажів та героїв – свого роду мистецтво. Деяким воно дається легко, деяким не дуже. Але якщо знати базові принципи і багато практикуватися, то можна навчитися.

У своїй поезії С. Жадан висвітлює образи головних героїв підкремлюючи під їхніми персонажами певні символи, що робить його поезію надзвичайно унікальною. До прикладу аналізуючи поезію С. Жадана вірші «Тамплієрів», в образах головних героїв автор представляє сучасну молодь української нації, описуючи детально її почуття, страхи та переконання. У своєму поетичному виступі С. Жадан часто намагається описати й висвітлити дух сучасності, використовуючи низку поетичних прийомів, що робить його унікальним у своїй галузі.

Тому збірку поезій С. Жадана можна розглядати як спробу озвучити народжувалося українське «військове покоління». Як і в попередніх збірках, автор намагається уникнути просторово-часової специфіки, балансує на межі символізму.

Слід також зазначити, що ще однією особливістю поезії С. Жадана є його поетична реконструкція біблійних міфів, яку він часто використовує у своїй поезії для передачі конкретних образів і символів, що часто стає основою його нових творів.

Одну з основних причин використання тампліерами біблійних образів можна трактувати як важливу соціально значущу потребу знайти в мінливому, апокаліптичному світі, особливо в часи війни, постійних цінностей і орієнтирів для потенційного життя людини в важкі обставини. Верлібр дає автору відчуття свободи в поетичному вислові, а його улюблений стилістичний прийом ампліфікації не створює ефекту монотонності вислову, а зобов'язує письменника викристалізувати свої думки і підкреслити найважливіше.

Неодмінною рисою мови в поезії С. Жадана є простота словникового запасу та багатство усного висловлювання, що змушує його письмо перетинати властиві межі літературної мови, не кажучи вже про величезну різницю між письменниками (традиціоналістами).

Сергій Жадан показав нам природу своїми особливими очима, і нам ще доведеться шукати стільки красивих описів та почуттів автора: повітряний потік. Попереду, на обрії, блискучі білі багатоповерхівки, сяючі червоним сонячним світлом, немов пристрасний баскетбол.

У зображеннях, пам'яті та природних описах є яскраві та реалістичні риси. Сама лінія сюжету базується на реалістичних зображеннях. Меланхолія та внутрішній спокій автора поступово втягувались у вир інциденту, крок за кроком все-таки приводили до розумного врегулювання сюжету.

Сергій Жадан на даний момент є одним з найцікавіших письменників сучасного українського письменництва, стиль та культуру у поезії якого пов'язують з основами нового постмодернізму в українській літературі. Його творчість тісно пов'язана з проблемами сучасного українського суспільства, проблемами, викликами та надіями. У своїй поезії Сергій Жадан вміло розкриває свої філософські та багатогранні погляди через призму символізації властивої для певного етносу.

Безумовно, важливу роль в поезії С. Жадана відіграють антропоморфні назви літератури та мистецтва. Наше завдання – проаналізувати літературні

та художні людські імена, які постраждали від дослідів автора, визначити особливості їх функцій та розкрити внутрішню структуру імен.

Але наша мета – не розкрити сюжет, не зобразити образи в поезії С. Жадана, а описати імена героїв. Безумовно, важливу роль в поезії відіграють антропоморфні назви літератури та мистецтва. Наше завдання – проаналізувати літературні та художні людські імена, які постраждали від дослідів автора, визначити особливості їх функцій та розкрити внутрішню структуру імен.

Сергій Жадан пройшов довгий шлях становлення сучасного українського письменника періоду кінця XIX початку XX століття, намагався викладати і писати вірші, став учасником музичного колективу і досі пише чудову поезію. Звісно, він не залишив поезії та музики, але його сучасні твори настільки оригінальні та цікаві за своєю суттю, що захоплюють багатьох читачів на даний момент. І тепер ми знаємо Сергія Жадана, як прекрасного письменника сучасної української літератури.

Однак ми визнаємо, що в усіх цих повних і нав'язливих поезіях автора є певне спрощення: інколи Жадан, здається, не довіряє читачам, погоджується з речами, з якими не слід погоджуватися, губиться в оригінальних новинах, губиться в жаху ігрової місії, і в кінцевому підсумку втратити заходи.

Так, інтернати: старі й малі, жінки, сироти, хворі, але є тут і бездомні собаки, які з'являються кожні п'ять-десять сторінок, знову й знову домовляються про тих, кому «не соромно». Справжню поезію Жадана впорядковано тонше і складніше, ніж таке примітивне заняття, і переконливіший за просту моральну байку.

Отже, на основі проведеного нами дослідження в даному підрозділі, ми можемо стверджувати, що поезія С.Жадана є унікальним ящиком в сучасній українській літературі, її особливий стиль, майстерність слова автора, роблять її особливою у своїй сфері. Поезія С.Жадана висвітлює образи

головних героїв підкремлюючи під їхніми персонажами певні символи, що робить його поезію надзвичайно унікальною.

В поезії С. Жадана чітко прив'язані або до конкретної локації, або до конкретної ситуації (а часом і до того, і до іншого) і з'являються для того, щоб дати головного героя щось нове. Його поезія поєднує в собі розчарування покоління наприкінці 20 століття з естетикою золотого століття модернізму з 20-х до 30-х років. Лише декілька людей володіють інтелектуальною грою, наближаючи її до постмодерного мистецтва періоду 90-х.

2.2. Своєрідність творчого стилю та основні мотиви в поезії Сергія Жадана

За основу у своїх творах поети брали новий футуризм, визначаючи таким чином свої літературні концепції. Невелика група однодумців стала східноукраїнським аналогом «Бу-Ба-Бу», що ще раз підтверджує, що українська література на пострадянському просторі продовжує розвиватися і переживає хвилю постмодернізму.

Це як парад, настільки потужні, молоді письменники говорять голосно, ніби вони чекають жаданого моменту, щоб сказати свої слова, від чого вони розгублені, особливо після розпаду Радянського Союзу [33, с. 207].

У своїй поезії С. Жадан, як зазначають літературознавці, зумів поєднати українську поетичну традицію – зокрема футуристичні, т. зв. Семенков – із панк- і рок-субкультурою, яка дає основи (як і раніше, коли з'являлося щось нове). до критичних літературних дискусій, які тривають і сьогодні. Отець Бойченко оригінально розповів про творчість С. Жадана: її безнадійно холодне горло...» [33, с. 84].

Для поезії С. Жадана характерна гра постмодернізму на слова та їх значення. Мова автора інколи сповнена сучасного молодіжного сленгу та так званого «нецензурного», але він по-новому й цілком оригінально розуміє

Україну та світову історію, по-своєму дивиться на наше сьогоднішнє та майбутнє. Він не ставив собі за мету догодити читачам. Свій твір автор писав так, ніби хотів сказати всім: Це я, я так дивлюся на світ навколо себе, живу поруч із тобою, і родом з дитинства [33, с. 85].

Письменник переважно висловлює у віршах свої почуття та мимовільні думки й асоціації, обирає прості способи вираження, доносить їх до читачів через поетичне споглядання.

Здається, що авторський досвід і роздуми, якщо не інтегровані у вірш, не висловляться різко. Це можна побачити, наприклад, у вірші «Все дивним чином з'єднується в цьому квадраті...». Такі пісні називаються роздумами, тому маємо зразок інтимних текстів, написаних під час рок-фестивалю «ТарасБульба» у Дубенському замку, де ліричний герой переживає чергову романтичну насолоду.

Такі роздуми, переплетені з асоціативним сприйняттям навколишніх краєвидів, спостерігаються й у вірші «Тут мало бути море...», коли «цей напрямок дійсності пронизаний відчуттям нереальності». Вірш був написаний «по дорозі додому». Пейзажі батьківщини (Луганська область) з крейдяними нависами наводять на думку, що колись існували давні моря, поет ніби запрошує пофантазувати разом із ним [33, с. 208].

Оригінальний вірш «Музика, очерет...» (зі збірки «Балади про війну і відбудову», 2001) належить до інтимно – медитативних текстів поета. Головний мотив твору – розлука двох закоханих молодих людей, які зрозуміли, що світ навколо змінився від їхніх почуттів і відчули, «як тепло тече річками, містами», а душі стають немов окриленими: «У нас було все – тільки ця висота».

Минув час, а дивне й прекрасне відчуття зникло, ліричний герой констатує: «Потяг твоїх химер не перестає бігти...» І в душі впадає смуток, важко зупинитися: твій автовідповідач».

Скільки триватиме ця розлука? Важко відповісти, бо зараз «по-іншому йде сніг», у них «поспішає кров». Але відчуття переживання – це невимовне

хвилювання і краса, тому для ліричного героя-чоловіка «солодко пливуть роки», мабуть, у такий момент життя його внутрішній світ покращився, він став мудрішим. його душа тихо росте, як тендітна очерет». Коли хочеться і сумувати, і посміхатися водночас, це дійсно такий ніжний процес.

Читаючи цей ліричний вірш, важко позбутися присутності автора у творі. Відверта розповідь про пережиті почуття. Лаконічна мовна комунікація викликає симпатію до ліричних героїв, а значить і до самого автора. Домінуюча думка вірша-почуття, прекрасне і благородне, не обмежене часом і віком [35, с. 147].

Вірші Сергія Жадана – ніби калейдоскоп вражень, думок, почуттів, переживань, протистояння, опору. Він завжди шукає і прагне бути зрозумілим усіма, адже у молодого покоління різні погляди на зміни в суспільстві. «Жадан хоче... якщо не вискочити... то принаймні виповзти з крейдяного кола божевілля, в якому було приречене народження й життя нашого авторського покоління» [34, С. 86].

У своїй поезії автор передає свої думки, почуття та асоціації передусім через стислий підбір засобів виразності. У вірші «Все в цьому майдані дивовижно пов'язано...» – переживання й роздуми автора мають саме ту гостроту меседжу, що чіпляється зсередини, такі твори називають роздумами, зразком інтимних текстів, написаних під час «Тараса». Бульба» рок-фестиваль у Дубенському замку, де ліричний герой пережив чергове романтичне хобі.

Роздуми, переплетені з асоціативним сприйняттям навколишніх краєвидів, можна спостерігати і у вірші «Там мало бути море...» – вірш написаний дорогою додому – краєвиди рідного краю – Луганська з крейдовими вставками говорять про те, що колись були моря, фантазія поета чіпляється до глибини душі.

«Музика, очерет...» – оригінальний вірш, що належить до медитативних текстів поета, основна тема твору – розлука двох закоханих, які усвідомили, що світ змінився завдяки їхнім почуттям, відчули: «Як теплі

ріки, міста. течіть», їхні душі стають немов окриленими: «Все, що у нас було – тільки ця висота», а в душі оселяється смуток, важко зупинитися: з тобою зараз падає інший сніг...» – старі почуття залишаються красивими. залишилися спогади, розлука, а розуміння кохання залишило відбиток на душі автора, важко позбутися присутності автора у творі, розповідь пережитих почуттів передала співчуття до ліричного героя та самого автора [40].

«Поезію яскраво прикрашає постмодерністська гра зі словами та його значенням. Автор абсолютно оригінально розуміє українську та світову історію, неповторно сприймає нашу сучасність, письменник пише свої слова так, ніби хотів сказати всім: такий я є, таким я бачу світ навколо себе, я живу поруч з тобою» [36, с. 63].

На початку 2000-х Сергій Жадан виступив як прозаїк, видавши першу книжку «Біг Мак» – стильний, м'який і недостатній сюжет. Інша книжка зробила Сергія Натана культовим письменником – «Депеш Мод» – екшн або антиісторична пригода кількох молодих людей, які шукають друга в полях, гуртожитках і фабриках, на залізниці Сходу України. Цей твір поєднує цікаве письмо з дотепним, чудовим почуттям гумору. Головна тема – життя молоді у великому місті.

Уяви С. Жадана – це, передусім, влучно продумані й описані персонажі, що стали символом української «традиційної естради», досить оригінальні порівняння: «Ранкове радіо як пастух для підлітків і жуків».

Літературну творчість С. Жадана неможливо уявити без властивої йому мови – специфічного ритму, з риторичними потрясіннями, повторами та запитаннями: «Чим цікаве сучасне мистецтво? У дірі, в якій воно опинилося, сучасне мистецтво цікавлять лише чорно-білі ролики, на яких фотографуються наші легені – діри, як вітрила китайських рибальських човнів», легкість і м'якість тексту також присутні на мелодійному рівні, незважаючи на певну брутальність мовлення.

Для Сергія Жадана одним з головних був і залишається мотив дороги, шляху, тому образи переселенців щонайліпше вписуються в цю художню матрицю. Після довгих поневірянь переселенці закріплюються на нових місцях проживання, отримують «тимчасову адресу» – договір про проживання в орендованому житлі і горезвісну «довідку переселенця», в якій зазначаються і клеймуються люди, які втратили житло, миттєво розпізнаючи їх серед натовпу місцевих жителів.

Сергій Жадан вміло характеризує їх через порівняння - «неприкаяні, як пірати». Дійсно, люди, які були вигнані і виглядають як пірати, також не розуміються з місцевими жителями та інколи їх побоюються, які також щиро переконані, що їх новосели винні в їх власних бідах не менш, ніж війна, тому вони можуть доставити їм неприємності в будь-який момент.

Не менше і побоювань, що переселенці, які адаптувалися на новому місці, почнуть відбирати у місцевих жителів роботу і гроші. Однак переселенці в Сергія Жадана не звертають уваги на ці розмови, а просто зупиняються щоранку в напівживий країні, якою насправді була тоді Україна в перший рік війни, коли навіть в районах, далеких від зони бойових дій, були явні ознаки кризи, зокрема, віялові відключення електроенергії з метою її економії. У цих людей злегка пригнічений інстинкт самозбереження, вони давно розучилися турбуватися про себе, а тепер турбуються про інших - батьків, дітей, близьких.

Найбільш специфічними маркерами, що дозволяють виявити образ втраченого будинку, є «найдорожчі листи» і «спалені мости». Перші не допускають остаточної втрати зв'язку з минулим життям, а другі своїми фрагментами немов би змушують забути про все. Однак герої Сергія Жадана не наділені іншою властивістю, вона чужа самому їх тілу, створена зі спогадів про втрачені місця і зруйновані міста. Співрозмовники поета в цій непростій розмові - всі бажаючі: діти, дорослі, святі, свої, чужі, вбиті солдати і живі переселенці, видатні поети минулого – Чеслав Мілош і Райнер Марія Рільке. Так, зокрема, вірш «Мародер» вже само по собі свідчить про те, що

ця розповідь про людину, яка зазвичай не є дуже гідним об'єктом для поетичного зображення.

Урочисті пісні не пишуться про мародерів, їх просто ненавидять і щиро втішаються, коли вони помирають, не замислюючись про те, що за певних умов будь-хто може опинитися на їхньому місці.

Зрештою, сам Жадан попереджає свого читача, що в його героя:

Погана біографія,

з таких біографій роблять ранкові новини [27].

Сергій Жадан вимальовує свого героя як мовчазного, тихого, настільки несхожого на смерть на війні, яку ми звикли уявляти її в новинах і художніх історіях, – голосну, моторошну. Однак така смерть не вкладається в концепцію тихої розмови Сергія Жадана з сучасником. Ця розмова вільна від різких рухів і гучних слів, тому що вся різкість і всі гучномовці – всередині кожного із співрозмовників давно стали частиною їх тіла. Чесна розмова не потребує акцентів, адже кожен учасник прекрасно все розуміє, в тому числі і те, що коли на нього звертає увагу смерть, про це не варто кричати.

В охопленому війною регіоні навіть той, чиє ім'я не може бути згадано в певних культурах, сприймається якщо не як старий друг, то як мінімум як знайомий, зустріч з яким на вулиці так само випадкова і другорядна, невимушена, як і спілкування в транспорті або парку розваг.

Автор дає мародеру шанс на мінімальну втіху. Це розрада не для того, щоб позбутися того, що пригнічує в цьому житті – врешті-решт, слід вважати, що такі думки залишаться на все життя у всіх, хто пережив війну. І найцінніше в зміщеній системі координат - це можливість звичайної розмови, яку навіть не можна назвати дружньою – адже у вірші «Мародер», як і в інших творах збірки «Життя Марії», з'являється Сергій Жадан, хоча і замислений, але спостерігачем за ситуацією.

Сама можливість поговорити з кимось стає для мародера шансом довести самому собі, що його життя не втратило до кінця сенсу. В поезії немає натяку на те, за кого виступає мародер, кого він підтримує в цьому

конфлікті, а кого ненавидить. І це ще одна особливість поезії Жадана, зрушення якої в ту чи іншу сторону перетворило би вірш в геніальну, але все ж агітку.

Мародер так само наляканий і вибивається зі звичайного ритму життя, як і тисячі його сусідів. Адже обмежитися умовними кордонами тимчасово окупованих районів Донецької та Луганської областей навряд чи можливо - менталітет місцевих жителів мало відрізняється від решти України.

Але ставлення до жителів тимчасово окупованих територій на територіях, яким колись пощастило такими не стати, істотно коливається в різко і однозначно негативному напрямку. Іншими словами, вони просто не мають змоги що-небудь сказати Україні - від виправдань до власної думки. Це не відноситься до лідерів сепаратистського руху, чиїми вустами російські куратори закликали «Почути Донбас», це упущена можливість для звичайних людей поспілкуватися з простими людьми, які до недавнього часу не могли навіть гіпотетично передбачити такий розвиток подій. Замість цього Сергій Жадан дає українцям можливість почути один одного на тлі смерті і руйнування, ненависті і антагонізму.

У своїй збірці поет підкреслює, що ненависть - це те, для чого завжди є час і місце, але не кожен може проявити милосердя і згадати історію біблійної Марії і Христа, просто своїх кривдників. Тому Сергій Жадан, завершуючи вірш «Мародер», зазначає, що побудований ним міст для діалогу – це найменше, що він може:

«Спасибі, що тишеш, – дякує він, –

спасибі, що тишеш».

«Немає за що», – відповідаю я.

Справді – немає за що [27].

Мотив життя і смерті продовжує поет у вірші «Гравець». Його ліричний герой - Саша - тихий п'яниця, езотерик, поет, тобто, як і в випадку з

мародером, маргінальна людина, свідомо уникає суспільства, що, однак, взаємно. Він проводить в місті літо - те ж саме, перше літо війни, коли місто заповнили небувалі жахливі картини війни.

Сергій Жадан описує реакцію Саші на початок бойових дій як реакцію людини, якій хоч і зовні трохи не від цього світу, але набагато краще, ніж більшості оточуючих його людей, розуміє першопричини всього, що відбувається і, більш того, приписує себе до числа прихильників тієї чи іншої протиборчої боку. Так, Саша сприймає обстріл не з жахом, а з подивом, намагається розібратися в ситуації, але розуміє, що ці зусилля марні, і перестає дивитися телевізор:

*Коли почались обстріли – здивувався,
став дивитися новини, потім кинув [27].*

Саша розуміє, що ніякі новини не замінять того, що ви бачите своїми очима. Впоратися зі стресом йому допомагає не алкоголь, як можна було б припустити, згадавши перший рядок вірша, а плейєр, в якому грають різні «динозаври». «Динозаври», очевидно, означають стару якісну музику, написану декількома «геніальними чоловіками». Ця музика допомагає йому змиритися з тим, що він бачить на вулицях свого рідного міста, а якщо не змиритися, то придушити враження від побаченого:

*Ходить містом, не вимикаючи плейєра,
слухає різних динозаврів,
натикається на спалені машини,
на розірвані тіла [27].*

Саша постійно слухає плейєр, намагаючись зовсім не вимикати його. Очевидно, він це робить для того, щоб ні на мить не випустити назовні власні почуття, які можуть викликати вибух емоцій або деструктивні дії.

Саша бачить вбивства, розірвані трупи, машини, уражені снарядами. Він усвідомлює весь рівень дегуманізації навколо нього, але він прагне залишатися людиною до останньої межі своїх розумових і психічних здібностей.

Саша розуміє, що будь-яка війна колись закінчиться, а цінності, втілені в його улюбленій музиці, залишаться вічними:

*Більше не лишиться нічого –
лише музика, лише спів, лише голос,
що примушує любити [27].*

Навіть смерть для Саші - це продовження життя, якщо, звичайно, не звертати уваги на відчутний трупний запах, який став постійним супутником Сашиних прогулянок по місту. Адже його улюблені музиканти і поети, які намагалися врятувати весь світ, але не змогли:

*з їхніх геніальних грудних кліток
ростуть тепер квіти й трава [27].*

Точно так, як і просочена кров'ю земля не втратить родючості після закінчення війни. Зникнуть і її призвідники, і жертви, вічною залишиться тільки любов і музика, в якій ця любов втілена. У поезії «Плейєр» Сергій Жадан стверджує, що смерть безсила перед справжньою любов'ю.

Отже, у збірнику «Життя Марії» Сергій Жадан розкриває комплекс проблем, пов'язаних з життям і смертю - специфічними складовими антиподів суспільства під час війни. Поет вирішує питання про панування між ними гуманістично: смерть - це не те, чого слід боятися, вона є одвічною сусідкою життя, яку можна навіть не помітити, коли відчуваєш по-справжньому сильну любов до життя. Однак ця любов у Сергія Жадана не є судорожним

спонуканням віддати все, щоб вижити. Герої поета не мають ілюзій щодо перспектив свого існування, а вдаються до пізнання вічних цінностей.

Неодмінна риса мови С. Жадана - лексична простота та насичення розмовними виразами, через що його лист переходить межі влади літературної мови, не кажучи вже про чималі розбіжності з письменниками - традиціоналістами [40].

Із тією природою, яку Сергій Жадан бачив на власні очі, нам ще доведеться шукати стільки прекрасних описів і почуттів автора: потік повітря. Попереду горизонт сяє білими висотними будівлями і на ньому відбивається червоне сонце, як розпечений баскетбольний м'яч, «Авторський контраст захоплює дух, він чистий, як картина, хочеться закрити очі і уявити, що це місце говорить.

Тому Сергій Жадан пройшов довгий шлях до становлення письменника, пробував викладати і писати вірші, став учасником музичного колективу і продовжує писати прозу. Звісно, він не залишив поезії та музики, але оригінальність та інтерес до прози привабили багатьох читачів. І тепер ми знаємо Сергія Жадана як великого письменника-прозаїка [40].

На основі аналізу можна зробити висновок, що поетичні твори Сергія Жадана – це ніби калейдоскоп особливих поетичних вражень, думок, почуттів, переживань, заперечень та динамічного опору. Він завжди шукає, хоче бути зрозумілим всім, адже молоде покоління по-різному дивиться на зміни, що відбуваються в суспільстві. «Жадан хоче... якщо не вискочить... то хоча б вилізти з крейдяного кола божевілля, приреченого на народження й життя нашого авторського покоління».

О. Бойченко оригінально розповів про творчість Сергія Жадана: її безнадійно холодне горло...». Оскільки поет уважно вивчав творчість Михайла Семенка, не дивно, що багато віршів написано під впливом великого майстра, який проголосив високий рівень футуризму в Україні.

Специфіка мовного стилю в поезії С. Жадана може навіть шокувати когось відкритістю передачі інформації, але такими були реалії 1990-х років. Сергій Жадан, використовуючи традиційну значеннєву основу символу у своїй поезії за опомогою свого мовного стилю, надає йому індивідуально-авторського змістового наповнення, суттєво розширює та збагачує значеннєве поле вживаного образу-символу. У поетичних текстах Сергія Жадана найпоширенішим його своєрідність мовного стилю у висвітленні особливостей та величі природної краси.

Для поезії Жадана характерна постмодерністська гра зі словом та його значенням, що в свою чергу підкреслить індивідуальний мовний стиль письменника. Мова автора часом перевантажена сучасним молодіжним сленгом і т. зв «Непристойність», але українську та світову історію розуміє по-новому, цілком оригінально, по-своєму сприймає наше сьогодення і майбутнє.

С. Жадан не ставить за мету задовольнити своїх читачів, письменник пише свої твори так, ніби хотів сказати всім: таким я є, таким я бачу світ навколо себе, живу поруч з тобою і родом зі свого дитинства.

Його поезія стала ще одним підтвердженням того, що українська література продовжувала жити і розвиватися на пострадянському просторі. Хвиля постмодернізму на початку 1990-х перетворилася на своєрідний марш.

Молоді українські поети й письменники говорили так важко, наче чекали жаданої миті, коли мали нагоду сказати те, що їх охопило, особливо після розпаду СРСР.

На думку літературознавців, у своїй поезії Сергію Жадану вдалося гармонійно поєднати українську поетичну традицію «сємьонків» із сучасними субкультурами, зокрема панк-роком. Його поезія є основою літературних дискусій, які тривають донині.

На основі проведеного аналізу творчого стилю в поезії С. Жадана, ми можемо стверджувати, що мовний стиль поета з кожним роком еволюціонує

у відповідності до епохи часу, що робить його поезію завжди актуальною для читачів.

За словами Сергія Жадана, умови, за яких мають працювати сучасні письменники та поети, стали значно сприятливішими: у 1990-х не було мереж книговидавців, комунікаційних платформ, реципієнтів, готових сприймати літературні тексти українською мовою.

Сьогодні молоді автори мають кращі стартові умови, хоча за словами Романа Мельникова, потреба в боротьбі, в активній громадянській позиції зараз дуже актуальна. Інтернет справляє значний вплив на якість літературного процесу: з одного боку, відкриває двері поетам для реалізації своїх творів, з іншого – руйнує літературну ієрархію, скидає владу, культивовану «товстими журналами» та підручники.

Висновки до 2 розділу

Отже, на основі нашого дослідження в цій другій частині, проаналізувавши весь наведений вище матеріал, ми можемо зробити наступні висновки:

У своїй поезії С. Жадан міфологізує час і дає своїм героям можливість «вийти» з радянського минулого в контексті сучасного повсякденного життя.

Його тексти спрямовані на те, щоб знайти «інший» шлях знайти себе, спосіб уникнути кризи, спосіб не втратити людяність, спосіб просто бути чоловіком. Через призму людського інфантилізму вона вдається до способів її реінкарнації, зіставляючи час, людей і цінності.

Дуже часто в поезії С. Жадана головний герой сягає того рівня розпачу, який можливий тільки в складних життєвих умовах: «Нікого не шкода». Бо якщо почнеш жаліти в першу чергу себе і всіх навколо – серця й душі не вистачить, розклеїшся, впадеш у розкисле болото відлиги, ридатимеш, та так, зрештою, і сконаєш, доки бродячі пси не роздеруть твоє тіло. Треба зібратися

і йти далі, навіть коли ти не солдат, а всього лише шкільний вчитель, що рятує свого племінника.

Сам автор може й помилитися – наприклад, коли тяжко намучився з прописуванням всіх особливостей характеру основного персонажа, витративши на це найбільше годин роботи над чернеткою, а за фактом виявилось, що перипетії друзів та супутників головного героя і веселіше вийшли, і більше місця у книзі займають чим основний сюжет.

Образ дівчини у поезії Сергія Жадана є образом золотої молоді періоду 90-х. Описується і проблеми з алкоголем і позашлюбні походеньки, місцями і недостатньо адекватне та розумне мислення зі сторони молодої дівчини, яка пов'язла в цих пороках.

У своїй поезії С. Жадан висвітлює образи головних героїв підкреслюючи під їхніми персонажами певні символи, що робить його поезію надзвичайно унікальною.

Тому Сергій Жадан пройшов довгий шлях становлення письменника, намагався викладати і писати вірші, став учасником музичного колективу і досі пише прозу. Звісно, поезію та музику він не залишив, але оригінальність та інтерес до прозових творів залучали чимало читачів. І тепер ми знаємо Сергія Жадана, як прекрасного письменника – прозаїка

На основі проведеного аналізу творчого стилю в поезії С. Жадана, ми можемо стверджувати, що мовний стиль поета з кожним роком еволюціонує у відповідності до епохи часу, що робить його поезію завжди актуальною для читачів.

Для поезії Жадана характерна постмодерністська гра зі словом та його значенням, що у свою чергу підкреслю індивідуальний мовний стиль письменника.

Мова автора часом перевантажена сучасним молодіжним сленгом і т. зв «Непристойність», але українську та світову історію розуміє по-новому, цілком оригінально, по-своєму сприймає наше сьогодні і майбутнє.

РОЗДІЛ 3

СПЕЦИФІКА ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ СЕРГІЯ ЖАДАНА В ШКІЛЬНІЙ ПРОГРАМІ

3.1. Вивчення основних складових поезії Сергія Жадана

З давніх часів людину супроводжували символи, і через ці символи вона намагалася передати свої ідеї та зробити їх впізнаваними та зрозумілими. Символи несуть багато інформації, і їм надано багато значень, оскільки вони містять ідеї з різним значенням. У той же час вони все ще прості та легко запам'ятовуються. Як зазначає В. Кононенко, характеристика знаків полягає в тому, що вони можуть стимулювати цінність через фонове значення, а не передачу. Ця загальна категорія має сенс лише при визначенні країни, культури, суспільства, релігії та інших факторів, що визначають розуміння символів усіма членами суспільства. [51, с. 169].

Символіка поетичних текстів Сергія Жадана є фрагментом «символічної картини світу певного етносу, її художнім відбитком, де символи актуалізують текстовий зміст, формують підтекст вірша, оскільки несуть у собі генетично закодований світогляд», вона є елементом індивідуально-авторської мовної картини світу, відображенням світовідчуття поета. Саме тому опис символіки С. Жадана є необхідним складником загального дослідження історії національної поетичної мови [56, с. 27].

Для більш повного розуміння поняття «символ» і визначення багатогранності символічної семантики поетичного слова С. Жадана вважаємо за доцільне розглянути потрактування цього поняття та визначити його характерні ознаки. Аналіз довідкової та наукової літератури дав змогу дійти висновку, що більшість визначень поняття «символ» ґрунтується на образності, умовності та узагальненій сутності символічного явища: символ – «умовне позначення якогось предмета, поняття або явища; художній образ, який умовно відбиває яку-небудь думку, ідею, почуття»; «тип знака; слово,

що має усталені асоціативні зв'язки з відповідним поняттям»; «складна естетична категорія, вище втілення принципу метафоризації, тобто переносного значення»; «образ, який виник у результаті метафоризації значення, але входить у соціальну чи особисту сферу»; «умовне позначення якогось предмета, поняття або явища; художній образ, який умовно відбиває яку-небудь думку, ідею, почуття» [60, с. 11].

З огляду на неоднозначність тлумачення цього поняття, у нашому дослідженні ми визначаємо символ як предметний образ з множинними значеннями, який «поєднує в собі різні реалістичні плани відтворення мистецтва на основі його істотної спільності та кровної спорідненості; поетичний шлях».

Учені окреслили такі визначальні характеристики символів: філософський зміст; привабливість для певних узагальнень і загальних ідей; життєвість, плинність, оскільки вимагає активного сприйняття; неоднозначність; національна культура та умови контексту, малювання та виразні здібності. Семантика символів досить обширна.

Окрім основного значення успадкування, успадкування та творення у національно-культурному просторі, у тексті поезії символи набули нового й особистого авторства. Як зазначав О. Таран, «порівняно з символами, що вживаються в традиційному розумінні, особисте авторство художньої символіки має вищу виразну силу; у семантиці художніх символів спостерігається поляризація емоційно-оцінного потенціалу лексем-прототипів символів» [51, с. 172].

Сергій Жадан, використовуючи традиційну значеннєву основу символу, надає йому індивідуально-авторського змістового наповнення, суттєво розширює та збагачує значеннєве поле вживаного образу-символу. У поетичних текстах С. Жадана найпоширенішим є слово-символ птах. М. Костомаров наголошує на тому, що, вивчаючи символіку птахів, необхідно звертати увагу як на «фізичні їх якості із застосуванням до подібних рис народного характеру», так і на «птаховолхування», яке полягало у спробах

дізнатися про своє майбутнє і переслати з ними повідомлення рідним і близьким [60, с. 13].

Згідно з багатьма міфами про народження світу саме птахи існували ще до появи суходолу і людей. Міфічний птах як символ творця світу, символ світової душі зображують на дереві життя. Образ птаха постає охоронцем усього живого. У свідомості українського народу птахи здавна асоціювалися з людською душею, духом, божим виявом; птахи – це крилаті душі, усе духовне. Вважалося, що душі померлих повертаються весною на землю в образі птахів, а восени повертаються в рай, як і птахи відлітають у вирій.

Для С. Жадана птахи – це символ життя, єдності двох світів. Символізм птаха зумовлений їх легкістю і швидкістю пересування, вільним польотом і здатністю досягти небес. У поетичних рядках «Я хочу, щоби птахам легко давався осінній політ, я хочу, щоб сонце стояло над кораблями, щоби птахи відбивались на поверхні озер і боліт, щоби ти й далі скріплювала собою весь цей світ» образ птахів уособлює життя на землі (живе, видиме, тілесне віддзеркалюється у воді) і в той же час є символом людської душі, яка спокійно відлітає в інший світ (осінній політ птахів) [62, с. 252].

Ця символічна семантика птаха підсилюється образом сонця, яке в міфологічному світогляді символізує перемогу життя над смертю, добра над злом, темними силами. Сонячне світло – це символ єдності, впорядкованості світу, яке в поезії поглиблюється словами «...скріплювала ... весь цей світ».

Причетність птахів до духовного світу, духовних цінностей і моралі розкривається такими рядками: «Птахам простіше: вони взагалі не чули про спасіння душі», «і птахи голосять, як панотці до парафії», «Царство небесне – це ... надивляються за зорею мудрі птахи».

У поетичних текстах С. Жадана птахи огорнені загадковістю і мають власний простір: «непорушні кордони держави птахів», «Птахи малюють вгорі кола свої», «Земля сполоханих риб і степових птахів», «Птах, що боронить повітряну браму».

Птахи є охоронцями верхнього царства, символами вищого просторового рівня. У міфології тварини розподіляються відповідно до давніх уявлень про тричленну структуру світового простору. З верхнім рівнем (світом небес) асоціюються образи птахів, із середнім (земним простором) – копитні тварини, із нижнім рівнем (підземним світом) – жаби, гади, миші, риби і деякі інші тварини [60, с. 15].

У багатьох культурах птах є символом свободи, спокою і щастя: щасливу людину порівнюють з птахом, який високо літає. У вірші Сергія Жадана вільний політ птахів контрастує з горем, болем і людською бідною: статистику вдівських та сирітських свят буде знищено.

«Символічна семантика символічного птаха посилюється за рахунок введення в контекст сірих дерев як символу відчаю, відчаю, відчаю. Особливу символічну семантику образу птаха надає оригінальне індивідуальне-авторське порівняння: «Один Втомлений птах, мов гачок, вітер спіймав», «звук відсікається, як замерзла пташка летить» [62, С. 254].

В поезії С. Жадана птахи символізують приреченість долі, метафорично – люди безсилі перед сьогодишньою жорстокою реальністю.

Образи птахів у поетичних текстах С. Жадана конкретизовані, тобто названі за видовою належністю. Найчастіше зустрічаються образи таких птахів: соловей, шпак, голуби, ластівка, півень, чайки, гуси, дрозд, ворона. Так, символізм орнітоніма соловей побудований на красі співу птаха навесні в шлюбний період. Здавна народ вірив, що високий і чистий спів птаха здатний очистити душу людини, піднести її і втішити. В уявленні українського народу соловей – це символ кохання, радості і ніжності, а також неповторної майстерності співака [66, с. 100].

У вірші Сергія Жадана «У темних текстах Ластівок і Солов'їв він прислухається до правопису й звучання голосних», усвідомлюючи символічну семантику лагідності й мелодії. У давньогрецькій міфології соловей вважається оракулом любовних питань, і йому найбільше таємно

довіряють. Знак «Соловей» і знак «Ластівка» знаходяться в одній смисловій площині.

Ці два птахи символізують початок, народження життя, надію на відновлення і процвітання природи і людських душ: «Так і є. Тому ластівки підіймаються на небо. Створюючи світ, вони буде огорнена, як гріх. Висить на дереві, як душа; «Ластівка глиною кріпить зламаный час». У християнській міфології ластівка – улюблений птах Бога. Вона прославляє Всевишнього, цвірінькаючи, як молитва. Українці вірять, що будуть щасливі родини, де ластівки будують гнізда, а пануватиме доброта та злагода [56, с. 31].

Розорити її гніздо – великий гріх. Ластівка – це символ щасливого родинного життя, любові, ласки і ніжності. Сергій Жадан у своїх поетичних творах розвиває народну символічну семантику орнітоніма, розширює її. Ластівка для нього – це символ взаємодопомоги, підтримки, всепереможної любові: «Серце найменшої ластівки сильніше за туман».

Ця семантика акцентована рядками «душа найбезнадійнішої птахи варта нашого хвилювання», де птаха – нещаслива, згорьована людина, яка зазнала біди. Символіка поезії С. Жадана особлива, вона вимагає глибокого прочитання поетичного тексту, заглиблення в семантику кожного слова.

Символічне значення часто розкривається, стає впізнаваним і зрозумілим у широкому контексті. Словосимвол ластівка слугує символом посланця Бога на землі, який дає кожній людині в рівній мірі добро, щастя, любов і посилає певні випробування: «Ластівки, ніби кравецькі ножиці, вперто розпорюють червнєве повітря. Ділять натруджено день по днів, ділять його – порівну кожному» [51, с. 175].

Образ ножиць є натяком на «гостроту», жорстокість світу, в якому живе людина. Символічна семантика орнітоніма ластівка увиразнюється рядками «дістанеться рівно стільки, скільки відпущено, скільки відміряно». На переконання віруючих, життя людини – в руках Господа Бога, і тільки від нього залежить, яке воно буде – щасливе чи нещасливе, кому скільки

відміряно прожити і коли призначено померти. Символіка диких гусей багато в чому співпадає з символікою лебедя, вони часто взаємозамінюються, ототожнюються [62, с. 258].

У народному уявленні дикі гуси-лебеді є провісниками весни, вони символізують повернення до витоків, до рідного дому. Негативну конотацію гуси-лебеді реалізують у народних казках («Івасик-Телесик», «Гусилебеді»), в яких ці птахи виступають перевізниками між двома світами, темними і добрими силами. Якщо лебідь вербалізує позитивну семантику (любов, подружня вірність, щаслива родина), то слово-символ гуси в українській народній фразеології вживається з негативною семантикою і слугує символом брехливої людини, пліткарки («гусей пускати»), неохайної, неакуратної господині («наче гуси ночували»).

У поезії С. Жадана образ диких гусей символізує згуртованість, стійкість, нескореність перед бідною: «Але годі нарікати, – говорять одне до одного дикі гуси на зимовому березі, – тримаймося купи, гріймося нашою гусячою вірою» [66, с. 104].

Ця символічна семантика простежується і в наступному тексті: «Знаєш, що буде цієї весни: диких гусей залізні ключі сядуть в долинах Псла і Десни», що підсилюється в широкому контексті виразами «залізні ключі», «твердість ґрунтових вод». В українській символіці півень є символом вогню, вранішньої пори, світла і сонця. За народними віруваннями крик півня віщує наближення дня, відганяє від хати злих духів.

У давнину в новозбудовану хату першим заносили півня, який здатний захистити від «нечистої сили». У поетичних рядках С. Жадана орнітонім півень наповнений неоднозначною символічною семантикою: «Сонце, мов півень із відрубаною головою, б'є крильми. Вітає цей дивний світ, найсправедливіший зі світів». Півень символізує зародження дня, пробудження природи, жертвність заради нового життя.

Підтекст цього образу торкається підсвідомості, апелює до сугестивного сприймання віршорядків, бо маємо контекстний оксиморон:

поєднання сонця (символу життя) і півня із відрубаною головою (негативна семантика закінчення існування), що простежуємо і в рядках «Перекупки несуть на заріз червоних півнів у чорних мішках».

За легендою чайка – це згорьована жінка, яка після смерті свого чоловіка стала чайкою. В українській народнопоетичній творчості чайка символізує матір-вдову, яка побивається за дітьми-сиротами, гірко плаче-квилить за їхньою нещасливою і важкою долею [51, с. 179].

У С. Жадана цей птах асоціюється із певними прокламаціями, часто нікому не потрібними, з сумнівними ілюзіями щастя: «Чайки – розкидані, мов листівки, в яких так багато всього намріяно».

За народними віруваннями птахи мають контакт із божественними сферами, доставляють звідти послання. Шамани прикрашали свій одяг пір'ям, надівали пташині маски, прагнучи «долетіти» з їх допомогою до вищих рівнів знання. Птахи вважалися втіленням мудрості, інтелекту і блискавичної думки.

Ця символічна семантика простежується і в поезії Сергія Жадана: «Але завіса світу – така пурпурова, осипається в ріки вигорілими зірками, і ці сигнали її – мов арамейська мова: її розуміють хіба що ластівки зі шпаками», де орнітоніми ластівки і шпаки символізують знання, розуміння знаків природи, мудрість, життєвий досвід. В усній народній творчості шпак – це провісник весни, початок нового життя, молодості [60, с. 20].

Характерна особливість цих птахів – збиратися у великі зграї, наслідувати голоси інших птахів та імітувати різні звуки зумовлює виникнення індивідуально-авторського символічного значення «велика сварлива родина»: «Чорні шпаки, як сварливі родини, з відчаєм обсідають черешні». У широкому контексті в образі чорних шпаків уособлено долю хасидів, які щороку повертаються в місця зародження їхнього духовного вчення і не завжди знаходять порозуміння з місцевими жителями.

Аналіз дефініції поняття «символ» дозволив виявити відсутність такого тлумачення, яке б повністю враховувало визначальні ознаки і специфічну роль символу.

Лінгвістичні дослідження засвідчили, що символу відводиться особливе місце в поетичному тексті, який формує підтекст і є дієвим засобом вираження авторського задуму, світогляду та світосприйняття. Сергій Жадан використовує у своїй поезії як традиційні образи-символи птахів, які доповнюються новими відтінками значень, так і витворює власне авторські символічні значення орнітонімів, що увиразнюють індивідуальність творчої манери митця. Його образи-символи птахів поєднують небесний і земний світи, сакральне й повсякденне, містять численні позитивні (вісники весни, нового життя; кохання, родинний затишок; знання, мудрість) і негативні (зло, нещастя, приреченість життя, важка доля) символічні значення [66, с. 110].

Як відомо, всьому у нашому світі притоманна можливість, а радше особливість – здатність до еволюціонування. Усе навколо нас і ми також перебуваємо у постійному процесі змінювання (зростання, формування, навчання, удосконалення тощо). Найбільш здатна до цього людська особистість, суспільні відносини, канони та цінності. До цієї групи ми відносимо і освітню систему, адже вона повинна повністю відображати настрої та потреби людей [48, с. 425].

Переглянувши кілька шкільних курсів української літератури, можна з повною впевненістю сказати, що в деяких виданнях представники сучасних літературних течій взагалі не згадуються, а в деяких виданнях (особливо в загальноосвітніх навчальних закладах з використанням мов національних меншин) план і 12-річний період. Вони мають до 4 годин. Звичайно, цю ситуацію потрібно повністю виправити, адже більшість дітей починає втрачати зв'язок із сьогоденням. Ми розуміємо, що школа має прищеплювати учням знання про певні догми та загальноприйняті правила, але ми повинні наголошувати на одному, а не забувати про інше, тому що в цьому випадку

шкали не тільки розкручені, а й роз'єднані. виправити цю ситуацію буде важко [52, с. 83].

безумовно, не можна відразу, з одного підходу змінити більшість письменників, які вивчаються, подібні реформи потрібно проводити поступово та обережно, і бажано – вчасно. Тому ми пропонуємо почати з найбільш яскравих представників літературного бомонду, до числа яких, безумовно, можна віднести Сергія Жадана.

У попередньому розділі нашого дослідження ми більш детально розглянули його як літературного діяча, вказали на основні напрями діяльності та риси його творчої особистості, а зараз ми пропонуємо ті шляхи, які допоможуть його творам більш фундаментально потрапити до шкільної програми [48, с. 427].

Почати вивчення творчості С. Жадана можна з факультативів та шкільних стінних газет. Все це має бути розраховано на учнів 10-12 класів. Проводити факультативи можна на такі теми: "Сучасна українська література та її представники", "С.Жадан – дитя міста", "Новий подих української літератури" тощо. Випускати стінну газету під назвою "Сучасна Україна та її література" один раз на тиждень з певною інформацією про сучасних авторів, публікувати вірші, уривки поем та прозових творів [40].

До шкільної ж програми для 10 класу можна включити розгляд таких збірничків Жадана як "Біг Мак" та "Пепсі", а також біографічні відомості про письменника. Також на уроках слід розглянути та проаналізувати поезію "Історія культури початку століття".

Для учнів 11 класу основним каменем у фундаменті слід вважати дві наступні поеми:

ЖИТИ ЗНАЧИТЬ ПОМЕРТИ

BODYWORK

3.2. Матеріали уроку до вивчення теми «Проблемно-тематична парадигма в поезії Сергія Жадана»

ТЕМА: «Проблемно-тематична парадигма в поезії Сергія Жадана»

МЕТА УРОКУ: учень / учениця знає основну інформацію про життя і творчість письменника, розуміє сюжет роману, пояснює небезпеку ситуації, розпізнає метафору в романі, характеризує образи; аналізує поведінку головних героїв, усвідомлює потреби мати й захищати власну думку та значення роману в сучасній українській літературі.

Загальнонавчальні компетентності

Учень / учениця: знаходить необхідну інформацію у підручнику й інших друкованих і електронних джерелах, критично осмислює її, виокремлює головну і другорядну); згортає і розгортає текстову інформацію, аналізує, систематизує й узагальнює її, представляє у формі таблиці, схеми тощо і навпаки; визначає межі власного знання і незнання, відрізняє нове знання від уже відомого; висловлює міркування з приводу змісту твору, порушених проблем, проводить аналогії із сучасним життям; вказує на прояви національного мислення, світовідчуття в характерах героїв; веде діалог із текстом (автором, героями): задає запитання, прогнозує зміст тощо; дискутує на літературні та публіцистичні теми, критично ставиться до висловлених думок; визначає роль прочитаного для особистісного і читацького розвитку;

Емоційно-ціннісне ставлення

Учень / учениця: визначає роль проблемно-тематичної парадигми для особистісного і читацького розвитку; усвідомлює і може пояснити зв'язок української постмодерної літератури із суспільно-політичними процесами в Україні, а також зі зміною естетичних ознак і проявів у світовій культурі і мистецтві кінця ХХ – поч. ХХІ ст.; усвідомлює і може розкрити духовне життя нації крізь призму долі й почуттів однієї людини; визнає право кожного народу на самовираження та гідне життя на своїй землі.

ФОРМИ ВИКЛАДАННЯ: фронтальна форма роботи, індивідуальна форма роботи, робота в парі, робота в групах. Запропоновано інтерактивні та візуальні підходи щодо засвоєння матеріалу школярами. План уроку супроводжується методичними рекомендаціями щодо використання дидактичного матеріалу на уроках української літератури.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ: монолог, бесіда, читання, письмо, пояснення, висновок
ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ УРОКУ

Освітні цілі:

- ознайомити учнів із значенням власної національної та індивідуальної ідентичності за допомогою сучасної поезії С. Жадана
- пояснити значення парадигм в літературі та показати характеристики цієї кризи на прикладах поезії С. Жадана (Для цього ми обираємо такі вірші як: Добре, добре, знищуй листи, Тому що ніколи тебе не вирвеш, Перші дні листопада та Птах уночі забивається до кімнати)

Функціональні цілі:

- розвивати в учнів здатність спостерігати та аналізувати поезію С. Жадана
- розвивати вміння сприймати метафори та розкривати їх значення на матеріалах досліджуваних віршів С. Жадана.

Виховні цілі:

- створити усвідомлення можливих наслідків байдужості народу України на матеріалах роману Інтернат, в якому чітко представлено особливості сучасного українського народу.
- стимулювати інтерес учнів до поточних подій у політичному та соціальному житті власної країни на матеріалах сучасної поезії С. Жадана.
- підвищити обізнаність про необхідність дій, важливість активної участі на виборах та в інших процесах, боротьби за мир та краще майбутнє власної країни на матеріалах сучасної поезії С. Жадана.
- заохочувати думати про власну національну та індивідуальну ідентичність на матеріалах сучасної поезії С. Жадана.

- формування сучасного погляду на світ, людину в ньому на матеріалах сучасної поезії С. Жадана.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Техніка: розмова, читання

Викладач пояснює проблемно-тематичні парадигми в поезії Сергія Жадана

Сучасному читачеві Сергій Жадан відомий переважно як один із засновників літературної групи харківського поета «Червона фіра» (1991), до якої також входять Р. Мельников та І. Пилипчук. За основу у своїх творах поети брали новий футуризм, визначаючи таким чином свої літературні концепції.

Невелика група однодумців стала східноукраїнським аналогом «Бу-Ба-Бу», що ще раз підтверджує, що українська література на пострадянському просторі продовжує розвиватися і переживає хвилю постмодернізму. Це як парад, настільки потужні, молоді письменники говорять голосно, ніби вони чекають жаданого моменту, щоб сказати свої слова, від чого вони розгублені, особливо після розпаду Радянського Союзу [13].

Жадан у своїй поетичній творчості, як зазначають літературні критики, зумів поєднати українську поетичну традицію – ідеться зокрема про футуристичну, так звану семенківську – із панк – і рок – субкультурами, що дає підстави (як і раніше, коли з'являлося щось нове) для критичних літературних дискусій, що тривають і досі. Про творчість Сергія Жадана оригінально висловився О. Бойченко: «Жадан ... і до вбивства силаботоніки був дуже сильним поетом, але тепер, остаточно освоївши вірші, що за своєю структурою нагадують хмари, став тим, ким його хотіла бачити історія культури початку століття: її безнадійно застудженим горлом...».

Вірші Сергія Жадана – ніби калейдоскоп вражень, думок, почуттів, переживань, протистояння, опору. Він завжди шукає і прагне бути зрозумілим усіма, адже у молодого покоління різні погляди на зміни в суспільстві. «Жадан жадає ... коли не вистрибнути ..., то бодай виповзти за

межі крейдяного кола того маразму, в якому було приречене народитися, а тоді й жити покоління нашого автора» [12].

Автор зазвичай в своїх поетичних творах хоче передати думки, почуття, асоціації за допомогою виражальних засобів лаконічного підбору.

У вірші «На цьому майдані все на диво пов'язано...» - авторські переживання та роздуми мають саме ту гостроту викладу яка чіпляє зсередини, подібні твори називають рефлексіями, зразок інтимної лірики написаний під час рок - фестивалю «Тарас Бульба» в дубенському замку, де ліричний герой переживав чергове романтичне захоплення.

У вірші «тут певно колись було море...» спостерігається також відображення, переплетене зі сприйняттям навколишнього краєвиду-цей вірш написаний по дорозі додому-краєвиди рідного міста-Луганшина з крейдяними виступами підкреслює, що там був колись море, і фантазія поета чіпляє до глибини душі. «Музико, очерет»-оригінальний вірш, споглядальна лірика поета, основна мотивація твору-розлука двох закоханих, які усвідомили, що світ змінився від їхніх емоцій, почуття: «Як проступа тепло через ріки, міста», їхні душі ніби мають крила: «се, що у нас було – тільки ця висота», в душі накопичується смуток, і його важко придушити: Все, що трималось вії, голос печальний, плач, я скидаю на твій автовідповідач.» Після теплих спогадів розлука все ще існує. Розуміння кохання залишило слід у душі автора, і важко позбутися авторського відчуття існування у творі., розповідь про пережиті почуття, передані лаконічною мовою, викликає прихильну симпатію до ліричного героя і до самого автора [12].

Неодмінна риса мови Жадана – також лексична простота, насиченість розмовними виразами. А ще – русизмами. Часто через усі ці речі його письмо переходить межі властиво літературної мови, не кажучи вже про чималі розбіжності з мовними стандартами письменників-традиціоналістів.

Особисто мені видається, що мова Сергія Жадана в цьому сенсі є певною мірою письмом-компромісом між літературною мовою, повсякденним діалектом україномовної меншини східних областей (нагадує,

що Жадан походить саме з цієї, часто ігнорованої групи населення) та неправильною російською більшістю мешканців Сходу нашої країни. Навряд чи хтось заперечуватиме, що на тлі реанімації іншими авторами забутої лексики, активного застосування сленгу, вітчизняній літературі не завадить також і цей підхід.

Вірші Сергія Жадана зі збірки «Ефіопія» підтверджують суцільний індивідуальний стиль модного поета, у котрому тісно переплелися філософія, метафізика, екзистенція, дикий, незайманий драматизм і попри все, ліричність, правда, вона затамована, стримана, приглушена. Бунтівний максималізм поета не вкладається у нормативні шори, а чи шорні нормативи макросередовища регулярної поезики – у текстах завжди присутня неузгодженість, неслухняність і повна відмова від самообмеження. Баламут, одним словом!

Поезія С. Жадана жорстка і жорстока, конкретна до банальності, але, водночас вишукана й неперевершено своєрідна: «і кожне слово дзвінком піском тримається горла твого, аби ти міг своїм язиком вимовити його (...) І дивишся довго, мовби востаннє, на чорні коридори й верстати, маючи відповіді на всі питання, які ніхто не захотів поставити (...) Час працює на мене – він мене убиває. Все, що у мене є, і все, чого не буває, я встиг сховати собі до кишень. Я зараз найкраща мішень»:

Поетизація смерті, притаманна всім міфосистемам, набирає в «Ефіопії» потужних обертів: «І я хотів би в кінці життя купитися на цей солодкі обман, перш ніж відчалити без вороття, перш ніж пірнути в чортів туман. Сидіти й пити своє вино. Дивитися смерті в просте лице з друзями, які все знають давно, знають, але не говорять про це» [12].

Цей захоплений пафос умирання нагадує урочисте есхатологічне очікування в ранніх християнських громадах: «Вже зовсім скоро Господь покличе нас усіх, поверне океанські потоки, пожене нас у темряву», – свідчить ліричний герой, і його впевненість притягує і заворожує. Усі

художні засоби поета працюють на його ідеал: на відміну від імперсонального, сухого «правильного» світу в світі кочегарів і китобоїв усе живе, дихає, наповнене фарбами, звуками і відчуттями.

У маленьких слухачів не залишається вибору, адже вони теж хочуть стати учасниками цього дійства: «Ти довго тримався за наші місця, за ці гарячі піски ... але і ти наважився теж відійти назавжди з червоних вигорілих берегів крізь таємні ходи. Це віра, яка тебе охоплює, допомогла дійти, збираючи в чорних нічних портах ватаги таких, як ти».

Подорож по морю, традиційно асоціюється з переходом зі світу живих у світ мертвих, – головна метафора книги, а загадкова назва «Ефіопія», очевидно, пов'язується тут із топосом землі обітованої, раю для всіх, хто ризикнув і відправився в цей тріп: «Там спів матросів пливе вгору, і між ними пісня твоя, й піднявши зелені свої прапори, лежить Ефіопія. І кожному, хто потрапив туди, хто, врешті-решт, не потонув, вдосталь буде хліба й води, цукру і тютюну» [13].

Жадан-поет і незнайомий раніше Жадан-прозаїк, здавалося б, абсолютно суперечили один одному: піднесений і образно насичений віршований світ – цілком пізнавані ангели (не цураються, втім, дешевих готелів), «мотузки листонош», і ранці з сухими небесами» – «образи з книги» «Історія культури...» – як ніби не в'язалися з випадковими, якимись мовби спочатку вицвілими, зовсім безподієвими перипетіями життя мешканців університетських кампусів, придорожніх закусочних і асфальтованих дворів з книги «Біг Мак». Саме ці невдахи і аутсайдери, як іронічно стверджував тодішній університетський викладач Жадан, і складають «сіль нашого раздерганого дотаціями і дефолтом співтовариства».

Харківський письменник у своїх прозових творах розбудовує характерні для нього авантюрний, любовно-еротичний, фантастичний сюжетні мотиви, у пошуках художніх форм, адекватних його світовідчужанню и цільовим настановам, звертається до різноманітних жанрово-стильових моделей, ігноруючи претензії критики до стилістичної

або жанрової невправності, задовольняючись самим факт авторської самореалізації. Жадан моделює різні художні стилі, кожен з яких поданий не в прямій, класичній зорієнтованості на авторський задум, а іронічно [13].

Саме за критичними статтями про автора та відгуками визначних осіб української літератури можна визначити популярність письменника а не за кількістю збірок як дехто вважає. Андрусяк, Березовчук, Загребельний, Андрухович саме такі відомі літературні діячі України оцінювали творчість Жадана.

Як вони висловлюються, не зважаючи на вік має сформовану мудрість, терпку й зелену як молоде вино. Нове покоління не може виховуватись на стереотипах минулого, і школярі повинні знати про існування творчих задумів сучасних письменників. Саме тому творчість Жадана повинна бути обов'язковою загальноосвітніх школах [12].

Ще одна перевага сучасних літературних персонажів полягає в тому, що при бажанні ви можете поговорити з ними віч-на-віч і висвітлити темні міста в їхніх творах, які цікавлять лише вас. З точки зору викладання, набагато легше використовувати приклади того ж періоду, що й учні, тому що, говорячи про письменників певної епохи, вчителі повинні розкривати та пояснювати учням їхні характеристики. Це буде відволікати їх, і діти не зможуть повністю засвоїти надану їм інформацію.

Факти довели, що Жадан – письменник, який поєднав у собі дуже короткочасний, нестабільний та катастрофічний дух нашого краю 1990-х і 2000-х років, свою іронію, цинізм, біль, споживацькість, нудний радикалізм і дуже благородство. з всемогутньою добротою, любов'ю, романтичною любов'ю і теплим внутрішнім світлом. Все це він надихав примітивним гнучким письмом, метафорами та гумором. Не дивно, що ця суміш стала дуже переконливою. Не дивно, що вона викликає такі різні реакції. Всі заслуги Сергія Жадана важко перерахувати. Проте можна сміло сказати, що саме на таких письменниках, як цей автор, "тримається" сучасна українська література [12].

ОБМІН ВРАЖЕННЯМИ

Форма: фронтальна форма роботи Техніка: розмова Викладач запитує студентів/учнів, запитання стосуються поданої теми: Які у вас враження? Що ви думаєте про це? Чи хотіли б ви дізнатись більше?

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТА АНАЛІЗ Форма: фронтальна форма роботи
Техніка: розмова

АНАЛІЗ. СИНТЕЗ. ВИСНОВКИ.

Спробуйте разом зробити висновок. Коли ви закінчите, ми всі разом прокоментуємо ваші відповіді та відповіді ваших колег.

Висновки до 3 розділу

Отже, на основі проведеного нами дослідження в даному третьому розділі, попередньо проаналізувавши весь вище викладений матеріал, ми можемо зробити наступні висновки:

Вчені окреслили такі визначальні характеристики символів: філософський зміст; привабливість для певних узагальнень і загальних ідей; життєвість, плинність, оскільки вимагає активного сприйняття; неоднозначність; національна культура та умови контексту, малювання та виразні здібності. Семантика символів досить обширна.

У поетичних текстах С. Жадана птахи огорнені загадковістю і мають власний простір: «непорушні кордони держави птахів», «Птахи малюють вгорі кола свої», «Земля сполоханих риб і степових птахів», «Птах, що боронить повітряну браму».

В поезії С. Жадана птахи символізують приреченість долі, метафорично – люди безсилі перед сьогоденішньою жорстокою реальністю.

Образи птахів у поетичних текстах С. Жадана конкретизовані, тобто названі за видовою належністю. Найчастіше зустрічаються образи таких птахів: соловей, шпак, голуби, ластівка, півень, чайки, гуси, дрозд, ворона. Так, символізм орнітоніма соловей побудований на красі співу птаха навесні

в шлюбний період. Здавна народ вірив, що високий і чистий спів птаха здатний очистити душу людини, піднести її і втішити. В уявленні українського народу соловей – це символ кохання, радості і ніжності, а також неповторної майстерності співака

Для більш повного розуміння поняття «символ» і визначення багатогранності символічної семантики поетичного слова С. Жадана вважаємо за доцільне розглянути потрактування цього поняття та визначити його характерні ознаки.

Сергій Жадан, використовуючи традиційну значеннєву основу символу, надає йому індивідуально-авторського змістового наповнення, суттєво розширює та збагачує значеннєве поле вживаного образу-символу. У поетичних текстах С. Жадана найпоширенішим є слово-символ птах.

Окрім основного значення успадкування, успадкування та творення у національно-культурному просторі, у тексті поезії символи набули нового й особистого авторства. Як зазначав О. Таран, «Порівняно з символами, що вживаються в традиційному розумінні, особисте авторство художньої символіки має вищу виразну силу; у семантиці художніх символів спостерігається поляризація емоційно-оцінного потенціалу лексем-прототипів символів».

Для Сергія Жадана птахи – це символ життя, єдності двох світів. Символізм птаха зумовлений їх легкістю і швидкістю пересування, вільним польотом і здатністю досягти небес.

У поетичних рядках «Я хочу, щоби птахам легко давався осінній політ, я хочу, щоб сонце стояло над кораблями, щоби птахи відбивались на поверхні озер і боліт, щоби ти й далі скріплювала собою весь цей світ» образ птахів уособлює життя на землі (живе, видиме, тілесне віддзеркалюється у воді) і в той же час є символом людської душі, яка спокійно відлітає в інший світ (осінній політ птахів).

У багатьох культурах птах є символом свободи, спокою і щастя: щасливу людину порівнюють з птахом, який високо літає. У вірші Сергія

Жадана вільний політ птахів контрастує з горем, болем і людською бідною: статистику вдівських та сирітських свят буде знищено.

У поезії Сергія Жадана образ диких гусей символізує згуртованість, стійкість, нескореність перед бідною: «Але годі нарікати, – говорять одне до одного дикі гуси на зимовому березі, – тримаймося купи, гріймося нашою гусячою вірою».

У Сергія Жадана цей птах асоціюється із певними прокламаціями, часто нікому не потрібними, з сумнівними ілюзіями щастя: «Чайки – розкидані, мов листівки, в яких так багато всього намріяно».

Жадан у своїй поетичній творчості, як зазначають літературні критики, зумів поєднати українську поетичну традицію – ідеться зокрема про футуристичну, так звану семенківську – із панк – і рок – субкультурами, що дає підстави (як і раніше, коли з'являлося щось нове) для критичних літературних дискусій, що тривають і досі. В поетичних творах автор переважно передає свої думки, почуття та асоціації за допомогою лаконічного підбору виражальних засобів.

У вірші « На цьому майдані все на диво пов'язано...» – авторські переживання та роздуми мають саме ту гостроту викладу яка чіпляє зсередини, подібні твори називають рефлексіями, зразок інтимної лірики написаний під час рок – фестивалю «Тарас Бульба» в дубенському замку, де ліричний герой переживав чергове романтичне захоплення.

ВИСНОВКИ

Отже, на основі проведеного нами дослідження в даній дипломній роботі, попередньо проаналізувавши весь вище викладений матеріал, ми можемо зробити наступні висновки:

В першому розділі даної дипломної роботи, ми досліджували питання теоретико-методичних засад дослідження поезії Сергія Жадана. Для конструктивного аналізу поставленого питання в даному першому розділі, нами було опрацьовано низку наукової літератури наукових статей провідних дослідників творчості та поезії С. Жадана та інтернет джерела на досліджувану тематику.

На підставі проведеного нами дослідження в даному першому розділі, нами було визначено, що С. Жадан є одним з найпомітніших письменників у сучасному літературному процесі

Його вірші поєднують розчарування покоління, яке завершило ХХ століття, з естетикою золотої доби модернізму 20-30-х років. Лише небагато людей мають ігри розуму, які наближають до постмодерністського мистецтва 90-х років. У народних поезіях С. Жадан культивує плинність слів і прагне до реалістичного бачення поетичного комплексу рідного міста.

Сергій Жадан з надзвичайним та особливим захопленням описує природні явища, він на власні очі показує нам природу, тому варто шукати багато чудових описів і почуттів автора: наприклад таких як – повітряний потік, про який він пише в одному з своїх творів.

Попереду горизонт сяє білими високими будівлями, що відбиває червоне сонце, як розпечений баскетбольний м'яч, «Це змушує людей затамувати подих від контрасту, яким керується автор, він яскравий, як картина, і це змушує людей хотіти щоб заплющити очі й уявити це.

Особливо з великим захопленням Сергій Жадан описує у своїх творах природу, яку він бачив на власні очі. Треба шукати стільки гарних описів і почуттів автора: Фронт, на горизонті, сяє білими високими будівлями, а вгорі

світить червоне сонце. , як гарячий баскетбол», у мене перехопило подих від порівняння, яким керується автор. Воно яскраве, як картина. Хочеться заплющити очі і уявити, що місце буде мовою.

Тому Сергій Жадан пройшов довгий шлях становлення сучасного українського письменника періоду кінця XIX початку XX століття, намагався викладати і писати вірші, став учасником музичного колективу і досі пише прозу. Звісно, він не залишив поезії та музики, але прозові твори настільки оригінальні та цікаві за своєю суттю, що захоплюють багатьох читачів на даний момент. І тепер ми знаємо Сергія Жадана, як прекрасного письменника – прозаїка

Його вірші поєднують розчарування покоління наприкінці 20 століття з естетикою золотого століття модернізму з 20-х до 30-х років. Лише декілька людей володіють інтелектуальною грою, наближаючи її до постмодерного мистецтва 90-х. У громадянській поезії автор культивує плавність мови і має тенденцію мати реалістичний погляд на поетичний комплекс рідної батьківщини:

Неможливо уявити літературну творчість С. Жадана без його характерної мови – специфічний ритм, з риторичними зворотами, повторами та перепитуваннями : «Чим цікавиться сучасне мистецтво ?/ В тій дірі, в якій воно опинилось, сучасне мистецтво / цікавиться виключно чорно – білими карточками, / на яких сфотографовані наші легені – діряві, / наче вітрила китайських / риболовецьких / човнів», також присутня на мелодійному рівні легкість, та м'якість тексту, не зважаючи на деяку брутальність мовлення

С. Жадан – сучасний український реаліст. Має чудові поетичні твори. Реальність, яку ми бачимо у творчості письменника, можна прослідкувати ще в не дуже далеких 90-х. Ми ввійшли в зайняте життя молодих людей тієї епохи. Ми були сповнені їхніх труднощів і щастя, і ми дізналися, що вони насправді були дуже талановитий З молодих людей вони хочуть кращого життя, вони хочуть справжнього життя, справжньої сім'ї.

В другому розділі даної дипломної роботи, ми досліджували питання художньої самобутності поезії Сергія Жадана. Для повноцінного аналізу поставленого питання в даному другому розділі, нами було опрацьовано низку наукових посібників, наукових досліджень у сфері творчості Сергія Жадана та інтернет ресурси на досліджувану тематику.

На підставі проведеного нами дослідження в даному другому розділі, нами було визначено, що С. Жадан у своїй поезії міфологізує час і дає можливість своїм героям «видряпатися» з ситуацій радянського минулого в межах сучасного повсякдення. Його тексти націлені на віднаходження «іншого» способу віднаходження себе, способу обминання кризовості, способу не втратити людяності, способу бути просто людиною. Крізь призму інфантильності людини він вдається до способів її реінкарнації шляхом опозиційності часу, людей та цінностей.

Дуже часто в поезії С. Жадана головний герой сягає того рівня розпачу, який можливий тільки в складних життєвих умовах: «Нікого не шкода». Бо якщо почнеш жаліти в першу чергу себе і всіх навколо – серця й душі не вистачить, розклеїшся, впадеш у розкисле болото відлиги, ридатимеш, та так, зрештою, і сконаєш, доки бродячі пси не роздеруть твоє тіло. Треба зібратися і йти далі, навіть коли ти не солдат, а всього лише шкільний вчитель, що рятує свого племінника.

Що стосується опису та характеристики другорядних героїв в поезії С. Жадана, то у другорядного героя є і своя передісторія, яку досить докладно дізнаються читачі, і свої проблеми, свій «біль», з яким він намагається впоратися, адже Сергій Жадан у своїх романах приділяє значну увагу передісторії другорядних так і головних героїв, для кращого ознайомлення їх з читачами.

Образ дівчини у поезії Сергія Жадана є образом золотої молоді періоду 90-х. Описується і проблеми з алкоголем і позашлюбні походеньки, місцями і недостатньо адекватне та розумне мислення зі сторони молодої дівчини, яка пов'язала в цих пороках.

Неодмінною рисою мови в поезії С. Жадана є простота словникового запасу та багатство усного висловлювання, що змушує його письмо перетинати властиві межі літературної мови, не кажучи вже про величезну різницю між письменниками (традиціоналістами).

Сергій Жадан показав нам природу своїми особливими очима, і нам ще доведеться шукати стільки красивих описів та почуттів автора: повітряний потік. Попереду, на обрії, блискучі білі багатоповерхівки, сяючі червоним сонячним світлом, немов пристрасний баскетбол

Сергій Жадан пройшов довгий шлях становлення сучасного українського письменника періоду кінця XIX початку XX століття, намагався викладати і писати вірші, став учасником музичного колективу і досі пише чудову поезію. Звісно, він не залишив поезії та музики, але його сучасні твори настільки оригінальні та цікаві за своєю суттю, що захоплюють багатьох читачів на даний момент. І тепер ми знаємо Сергія Жадана, як прекрасного письменника сучасної української літератури.

За основу у своїх творах поети брали новий футуризм, визначаючи таким чином свої літературні концепції. Невелика група однодумців стала східноукраїнським аналогом «Бу-Ба-Бу», що ще раз підтверджує, що українська література на пострадянському просторі продовжує розвиватися і переживає хвилю постмодернізму.

Для поезії С. Жадана характерна гра постмодернізму на слова та їх значення. Мова автора інколи сповнена сучасного молодіжного сленгу та так званого «нецензурного», але він по-новому й цілком оригінально розуміє Україну та світову історію, по-своєму дивиться на наше сьогодні та майбутнє. Він не ставив собі за мету догодити читачам. Свій твір автор писав так, ніби хотів сказати всім: Це я, я так дивлюся на світ навколо себе, живу поруч із тобою, і родом з дитинства

Неможливо уявити літературну творчість С. Жадана без його характерної мови - специфічний ритм, з риторичними зворотами, повторами та перепитуваннями : «Чим цікавиться сучасне мистецтво? В тій дірі, в якій

воно опинилось, сучасне мистецтво цікавиться виключно чорно – білими карточками, на яких сфотографовані наші легені – діряві, наче вітрила китайських риболовецьких човнів», також присутня на мелодійному рівні легкість, та м'якість тексту, не зважаючи на деяку брутальність мовлення.

Неодмінна риса мови С. Жадана – лексична простота та насиченість розмовними виразами, через що його письмо переходить межі властиві літературній мові, не кажучи вже про чималі розбіжності з письменниками – традиціоналістами

Для поезії Жадана характерна постмодерністська гра зі словом та його значенням, що у свою чергу підкреслює індивідуальний мовний стиль письменника. Авторська мова інколи перевантажена сучасним молодіжним сленгом і так званою «нецензурщиною», проте він по-новому, цілком оригінально розуміє українську та всесвітню історію, по-своєму сприймає нашу сучасність, так само, як і майбутнє.

В третьому розділі даної дипломної роботи, ми досліджували питання специфіки вивчення творчості Сергія Жадана в шкільній програмі. Для конструктивного аналізу та детального опрацювання поставленого питання в даному третьому розділі, нами було опрацьовано низку методичної наукової літератури та інтернет ресурсів на досліджувану тематику.

На підставі проведеного нами дослідження в даному третьому розділі, нами було визначено, що Символіка поетичних текстів Сергія Жадана є фрагментом «символічної картини світу певного етносу, її художнім відбитком, де символи актуалізують текстовий зміст, формують підтекст вірша, оскільки несуть у собі генетично закодований світогляд», вона є елементом індивідуально-авторської мовної картини світу, відображенням світовідчуття поета. Саме тому опис символіки С. Жадана є необхідним складником загального дослідження історії національної поетичної мови

Учені окреслили такі визначальні характеристики символів: філософський зміст; привабливість для певних узагальнень і загальних ідей; життєвість, плинність, оскільки вимагає активного сприйняття;

неоднозначність; національна культура та умови контексту, малювання та виразні здібності. Семантика символів досить обширна.

Сергій Жадан, використовуючи традиційну значеннєву основу символу, надає йому індивідуально-авторського змістового наповнення, суттєво розширює та збагачує значеннєве поле вживаного образу-символу. У поетичних текстах С. Жадана найпоширенішим є слово-символ птах. М. Костомаров наголошує на тому, що, вивчаючи символіку птахів, необхідно звертати увагу як на «фізичні їх якості із застосуванням до подібних рис народного характеру», так і на «птаховолхування», яке полягало у спробах дізнатися про своє майбутнє і переслати з ними повідомлення рідним і близьким

Для С. Жадана птахи – це символ життя, єдності двох світів. Символізм птаха зумовлений їх легкістю і швидкістю пересування, вільним польотом і здатністю досягти небес. У поетичних рядках «Я хочу, щоби птахам легко давався осінній політ, я хочу, щоб сонце стояло над кораблями, щоби птахи відбивались на поверхні озер і боліт, щоби ти й далі скріплювала собою весь цей світ» образ птахів уособлює життя на землі (живе, видиме, тілесне віддзеркалюється у воді) і в той же час є символом людської душі, яка спокійно відлітає в інший світ (осінній політ птахів)

В поезії С. Жадана птахи символізують приреченість долі, метафорично – люди безсилі перед сьогоденішньою жорстокою реальністю.

Образи птахів у поетичних текстах С. Жадана конкретизовані, тобто названі за видовою належністю. Найчастіше зустрічаються образи таких птахів: соловей, шпак, голуби, ластівка, півень, чайки, гуси, дрозд, ворона. Так, символізм орнітоніма соловей побудований на красі співу птаха навесні в шлюбний період. Здавна народ вірив, що високий і чистий спів птаха здатний очистити душу людини, піднести її і втішити. В уявленні українського народу соловей – це символ кохання, радості і ніжності, а також неповторної майстерності співака

У вірші Сергія Жадана «У темних текстах Ластівок і Солов'їв він прислухається до правопису й звучання голосних», усвідомлюючи символічну семантику лагідності й мелодії. У давньогрецькій міфології соловей вважається оракулом любовних питань, і йому найбільше таємно довіряють. Знак «Соловей» і знак «Ластівка» знаходяться в одній смисловій площині.

Сергій Жадан використовує у своїй поезії як традиційні образи-символи птахів, які доповнюються новими відтінками значень, так і витворює власне авторські символічні значення орнітонімів, що увиразнюють індивідуальність творчої манери митця.

Почати вивчення творчості С. Жадана можна з факультативів та шкільних стінних газет. Все це має бути розраховано на учнів 10-12 класів.

Освітні цілі:

- ознайомити учнів із значенням власної національної та індивідуальної ідентичності за допомогою сучасної поезії С. Жадана
- пояснити значення парадигм в літературі та показати характеристики цієї кризи на прикладах поезії С. Жадана (Для цього ми обираємо такі вірші як: Добре, добре, знищуй листи, Тому що ніколи тебе не вирвеш, Перші дні листопада та Птах уночі забивається до кімнати)

Функціональні цілі:

- розвивати в учнів здатність спостерігати та аналізувати поезію С. Жадана
- розвивати вміння сприймати метафори та розкривати їх значення на матеріалах досліджуваних віршів С. Жадана.

Виховні цілі:

- створити усвідомлення можливих наслідків байдужості народу України на матеріалах роману Інтернат, в якому чітко представлено особливості сучасного українського народу.
- стимулювати інтерес учнів до поточних подій у політичному та соціальному житті власної країни на матеріалах сучасної поезії С. Жадана.

- підвищити обізнаність про необхідність дій, важливість активної участі на виборах та в інших процесах, боротьби за мир та краще майбутнє власної країни на матеріалах сучасної поезії С. Жадана.
- заохочувати думати про власну національну та індивідуальну ідентичність на матеріалах сучасної поезії С. Жадана.
- формування сучасного погляду на світ, людину в ньому на матеріалах сучасної поезії С. Жадана.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко А. Топос міста у прозі Сергія Жадана (на матеріалі творів «Ворошиловград» та «Месопотамія») // *Науковий вісник Миколаївського університету імені В.О. Сухомлинського. Філологічні науки (літературознавство): збірник наукових праць / за ред. Оксани Філатової. - № 1 (19), квітень 2017. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2017. С. 32-37.*
2. Бабенко А. Урбаністичний простір як деконструкція людяності у книзі Сергія Жадана «Месопотамія» // *Науковий вісник Миколаївського університету імені В.О. Сухомлинського. Філологічні науки (літературознавство): збірник наукових праць / за ред. Оксани Філатової. № 1 (17), травень 2016. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2016. С. 20-27*
3. Битько В. Сергій Жадан як прозаїк. // *Українська мова та література. 2009. ч. 17-19 (трав.) С. 22-25.*
4. Білецький Л. Основи української літературно-наукової критики / Упоряд., автор історико-біографічного нарису та приміток М. М. Ільницький. Київ : Либідь, 1998. 408 с.
5. Біргер Л. Прикордонник світів // *День. 2012. 12 лип. Україна молода. 2012. 18 лип. С. 14.*
6. Бондаренко С. Сергій Жадан: «Вірші мені дорожчі, а прозу вважаю вагомішою» / С. Бондаренко // *Літературна Україна. 2011. С.7-10.*
7. Бондар-Терещенко І. А Германа все нема : [новий роман С. Жадана] // *Україна молода. 2010. 21 верес. С. 20.*
8. Бондар-Терещенко І. Опіум для народу // *Україна молода. 2012. 26 квіт. С. 12.*
9. Бреннер Ж. Моя история современной французской литературы: [Текст] / М. : Высшая школа, 1994. 352 с.

10. Буало Н. Мистецтво поетичне / Н. Буало / Переклад М. Т. Рильського. – К. : Радянський письменник, 1967. 149 с.
11. Будін Пер-Арне. Кінець імперії: роман Ю. Андруховича «Московіада» // Слово і час. 2007. №5. С. 62-66.
12. Васильєв С. Інтерв'ю із С. Жаданом від 13 серпня 2017 року [Електронний ресурс] / С. Васильєв. - Режим доступу: <http://apostrophe.ua/society/culture>.
13. Васьковська А. Мифологізація пространства в сборнике С. Жадана «Месопотамія» / Васьковська А. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2014/12/52.pdf> (дата звернення 27.04.2021).
14. Васьковська А. Сергій Жадан – проповідник із харківської Месопотамії / Алла Васьковська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2014/10/141028_book_2014_reader_review_zhadan (дата звернення 27.04.2021).
15. Венжинович Н. Про компонент-символ у мовних одиницях. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. Випуск 1 (41). Ужгород, 2019. С. 38-46.
16. Веселовський О. М. Історична поетика. Москва : Наукова думка, 1989. 569 с.
17. Виноградов В. В. Поэтика русской литературы: Избранные труды / [послесловие А. П. Чудакова; коммент. А. П. Чудакова и Р. Д. Тименчика; АН СССР, Отд-ние лит. и яз.]. М. : Наука, 1976. 511 с.
18. Виноградов В. В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика / В. В. Виноградов. М. : Наука, 1963. 386 с.
19. Випасняк Г. О. Простори та символи війни в романі С. Жадана «Інтернат». *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 8. Т. 2. 2019. С. 102–106.
20. Вишницька Ю. Індивідуально-авторська реконструкція есхатологічних міфосценаріїв у художніх творах Сергія Жадана / Юлія Вишницька // *Літературознавчі студії*. 2015. Вип. 43. Ч.1. С. 147-160.

21. Вишницька Ю. Текстова поліваріативність міфологічного сценарію початку як реалізація космогонічних та антропогонічних міфів (на матеріалі поезії Сергія Жадана) // Літературний процес: методологія, імена, тенденції. Філологічні науки. 2014. № 4. С. 3-9.
22. Голобородько Я. Сергій Жадан : критична маса естетичних альтернатив / // Укр. література в загальноосвітній школі. 2012. № 1. С. 31-34.
23. Гонюк О. Хронотоп міста в романі С. Жадана «Інтернат». Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. № 28. С. 62-67.
24. Гундорова Т. Проявлення Слова. Дискурсія раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація. Київ : Критика, 2009. 325 с.
25. Дзюба І. Чорний романтик. Сергій Жадан / К. : Либідь, 2017. – 110 с.
26. Єрмоленко С. Я., Бирик С. П., Тодор О. Г. Українська мова, короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. 224 с
27. Жадан С. Життя Марії. Книга віршів і перекладів / С. Жадан. - Чернівці: Meridian Czernowitz; Книги - XXI, 2015. - 184 с.
28. Жадан С. Anarchy in the UKR. – Х. : Фоліо, 2005. – 9 с.
29. Жадан С. Біг Мак / Сергій Жадан. – К. : Критика, 2003. – 149–150 с.
30. Жадан С. Біг Мак. Презавтаження. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2016. 299 с.
31. Жадан С. Гімн демократичної молоді. Харків: Фоліо, 2006. 223 с.
32. Жадан С. Інтернат. Чернівці : Meridian Czernowitz, 2017. 334 с.
33. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.
34. Землянська А.В., Стрілець О.В., Трагічний образ української молоді у романі С. Жадана «Ворошиловград» //Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна. 2014. Вип. 45. С. 114-116.
35. Ісаченко Л. Дахи з пташиним пір'ям / Л. Ісаченко // Урядовий кур'єр. 2009. 7 берез. С. 12.

36. Ключек Г. Енергія художнього слова : зб. ст. / Г. Ключек. – Кіровоград : Редакційно-видавничий відділ Кіровоградського держ.пед. ун-ту імені В. Винниченка, 2007. 448 с.
37. Ключек Г. Енергія художнього слова : зб. ст. / Г. Ключек. – Кіровоград : Редакційно-видавничий відділ Кіровоградського держ.пед. ун-ту імені В. Винниченка, 2007. 448 с.
38. Ковалів Ю. І. Абетка дисертанта: Методологічні принципи написання дисертації: посібник / Ю. І. Ковалів; худож. оформ. Д. В. Мазуренка. – К. : Твім-інтер, 2009. 460 с.
39. Коваленко О. Мотиви дороги (рух і процесуальність) у поезії Сергія Жадана (на матеріалі збірки «Цитатник»). Магістеріум. Літературознавчі студії. Випуск 38. 2010. 90–93 с.
40. Кодак М. П. Авторська свідомість і класична поетика / К. : Фоліант, 2006. 336 с.
41. Кодак М. П. Поетика як система / К. : Дніпро, 1988. – 158 с.
42. Кононенко В. І. Словесні символи в семантичній структурі фраземи. Мовознавство, 1991. № 1. С. 30-36.
43. Кононенко Є. Новели для нецілованих дівчат. Рукописні новели /. Львів: Кальварія, 2012. 329 с.
44. Костомаров М. І. Слов'янська міфологія: вибрані праці з фольклористики й літературознавства. Київ : Либідь, 1994. 382 с.
45. Критика прози: статті та есеї / В. Неборак, І. Котик, М. Котик-Чубінська, М. Барабаш, К. Левків. К. : Грані-Т, 2011. 328 с.
46. Кроп Т. Поезія жорстока і лірична / Т. Кроп. // Літературна Україна. – 2012. 3 трав. С. 13.
47. Лавринович Л. Б. Міфологізація часопростору у збірці С. Жадана «Месопотамія» // Молодий вчений. 2014. – № 12 (15). С. 225-228.
48. Лавринович Л. Б. Урбаністичний час в українській прозі межі тисячоліть : минуле vs сучасність // Літературне місто. Он-лайн бібліотека української

- літератури. – [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/17226> (дата звернення 27.04.2021).
49. Лавринович Л. Б. Урбаністичний час в українській прозі межі тисячоліть : минуле vs сучасність // Літературне місто. Он-лайн бібліотека української літератури. – [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/17226> (дата звернення 27.04.2021).
50. Левків К. Дещо про «Діалог між Сходом і Заходом» та політику : іронічна інтерпретація у прозі Сергія Жадана // *Studia Methodologica*. Вип. 33. Тернопіль : ТНПУ імені В.Гнатюка, 2011. С. 123-129.
51. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / за ред. А. Волкова. Чернівці : Золоті литаври, 2001. 636 с.
52. Лесин В. М. Літературознавчі терміни : довідник / В. М. Лесин. – К. : Радянська школа, 1985. 251 с.
53. Лой О. Інтерв'ю із С. Жаданом від 8 січня 2016 року [Електронний ресурс] / О.Лой. — Режим доступу: glavcom.ua > Інтерв'ю.
54. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови : підручник / за ред. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
55. Моренець В. Сучасна українська лірика: модель жанру // *Сучасність*. 1996. № 6. С. 90-100.
56. Найпростіше – це здатися і від усього відмовитися // *День*. 2012. 11-12 трав. С. 23.
57. Панасенко К. О. Символіка поетичного тексту як об'єкт перекладу (на матеріалі українських і російських перекладів англійської поезії XIX – XX ст.) : дис. канд. філол. наук: 10.02.16 Перекладознавство. Херсон, 2015. 247 с.
58. Пигулевский В.О. Социальная природа художественного символа// *Философские науки*. 2015. №2 С.150-154.
59. Потебня О. Естетика і поетика слова: збірник. К.: Мистецтво, 1985. 301 с.
60. Пoesия французского символизма. Лотреамон. Песни Мальдорора/ Под ред. Г.К.Косикова М.:Издательство МГУ, 2003. 512 с.
61. Родик К. Путівник "Жадан" // *Україна молода*. 2009. 5 груд. С. 13.

62. Романенко О. В. Еволюція жанрових модифікацій та типологічні домінанти української масової літератури кінця ХІХ – початку ХХІ століття / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук. 10.01.01 – українська література. Київ, 2014. 40 с.
63. Сердюк В. Поезія сама себе живить, бо вона – свавільна і вільна // Урядовий кур'єр. 2010. 29 січ. С. 18.
64. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970-1980. Т. 9. С. 174.
65. Сухенко І. Подолання безвиході в романі Сергія Жадана «Інтернат». URL: <http://www.leport.com.ua/podolannya-bezvyhodi-v-romani-sergiya-zhadana-internat/> (дата звернення 27.04.2021).
66. Таран О. С. Семантика символів природи в поезіях: лінгвопоетичний та етнокультурний аспекти : автореферат канд. філол. наук. Харків, 2002. 19 с.
67. Ткаченко А. Мистецтво слова (Вступ до літературознавства) К.: ВПЦ «Київський університет», 1988. 448 с.
68. Тресиддер Дж. Словарь символов / Пер. с англ. С. Палько. Москва : ФАИР-ПРЕСС, 1999. 448 с.
69. Українська мова. Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2ге вид., випр. і доп. Київ : Видво «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
70. Улюра Ганна. Сергій Жадан написав роман про АТО. URL : <https://ukr.lb.ua > culture > 2017/08/23/> (дата звернення: 27.04.2021).
71. Фоменко В. Українська урбаністична проза ХХ ст.: еволюція, проблематика, поетика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук: спец. 10.01.01 «Українська література» / В. Г. Фоменко; НАН України, Ін-т л-ри ім. Т.Г.Шевченка. К., 2008. 40 с.
72. Харчук Р. Б. Сучасна українська проза : Постмодерний період : навч. посіб. / Р. Б. Харчук. – К. : ВЦ «Академія», 2008. 248 с.
73. Юнг К.Г., Франц М.Л., Хендерсон Дж.Л., Якоби И., Яффе А. Человек и его символы/ Под общ. ред. С.Н.Сиренко. – М.: Серебряные нити,2007. 368 с.

74. Badinter E. XY. Tożsamość mężczyzny... – S. 89–90, a także: Messner M. A. Power at Play. Sports and the Problem of Masculinity / M. A. Messner. – Boston : Beacon Press, 1992
75. Bhabha H. K. Mimikra i ludzie / H. K. Bhabha ; tłum. T. Dobrogoszcz // Literaturana Świecie. – 2008. – N. 1–2.
76. Foucault M. Nadzorować i karać / M. Foucault, tłum. T. Komendant. – Warszawa : Wydawnictwo Aletheia, 1998. – S. 131–191.